

P A M Ě T N Ú I L I S T Y

CHRÁMU P Á N Ě sv V Á C L A V A V E

Z D Á N I C Í C H

Dějepisný přehled od roku 1086 do roku 1911

sepsal

Antonín Materka.

Dr. Josef Dvořák

člen křížkové společnosti

člen místního soudního archeologického

zájmového sdružení v roce 1911

nařízení v Praze dne 23. 1. 1912

... až do dneška, když mohu vydávat své písemnosti
a poprvé - jenž mě - blížit jsem se k životu.
Můžete tedy, sestola, jsem i v posvátné místnosti svatého Václava
vzdal všechno svému blesku dřívější minuty jsem vlastně
mohl jít po svých srdcích zpátky.

Tak po čtyři století poslání se má k plnému určení velkého
druhého drahého přítele k sv. Václavu a v círku v čase oslavu.

Archaeologické snahy dotýkají se hlubokým dojmem ducha mého,
"Jest mi jakoby na oči stavily mně obraz milé matky vlasti, jakoby
schránely a dávaly mi památky milé a vzácné po moji drahé matce" -

Historie a archaeologie kreslí obraz matky vlasti, a kam rýdlo a
štětec historie nedosáhne, tam bádá a dokresluje archaeologie." -

"Archaeologie ze zapadlých hrobů, z hlubin vod, ze soutin hradů a
chýší, ze zapomenutých spisoven váží a sbírá památky, je skládá ja-
ko částky mosaiky v obraz lepý, výmluvný, z něhož vyzírá minulost,
jak milá matka, naše vlast žila, kvetla, modlila se, pěla, trpěla, kle-
sala a zase k novému životu se probouzela". -

Dr. Josef Doubrava,

biskup Králové hradecký atd., atd., na
slavnostním zasedání Archaeologického Sboru
Musea královského na oslavu 60 letého pů-
sobení v Praze dne 23. ledna 1904.

Bílá věž starobylého kostela kamennou mluvou svou upoutala mně když poprvé - jako host - blížil jsem se k Ždánicům.

Starožitnost kostela, jakož i posvátný hlahol zvonů zdejších, vyvolaly ve mně touhу seznati bláže dějiny místní jichž staletým svědkem jest zdejší chrám Páně.

Již po osm století rozléhá se zde ke klenbě chrámové velebná, českému srdci drahá píseň k sv. Václavu a s vírou v jeho ochranu, dočkali jsme se po hrozných válečných převratach domácích bouřích a mnohem utrpení, svého národního vskřísení k novému životu, a nové doby povznesení jazyka českého.

K vzácnému přání váženého přítele mého, veledůstojného pana faráře P. Josefa Palouše, počal jsem sbírat historické doklady pokud se zachovaly a byly přístupny pro místní dějiny vůbec a kostela zvláště, kterého si važme jako svědka šťastnější doby, Otce vlasti, slavné a svaté paměti K a r l a IV. krále českého, jakož i záslužné činnosti zbožných Benediktinů Opatovických, jimž po zásluze náleží na vždy vděčná paměť kraje Hradeckého a Pardubického.--

Nuž rozevřeme již knihu dějin, abychom vděčně vzpomínali mužů o vlast naší zasloužilých a vzdali čest památce našich pradědů a snažili se pracovati dále pro šťastnější budoucnost našího roda.

V Starých Ždánicích na den sv. Václava 1911.

Antonín Materka.

Svatý Václave! pros za národ a slyš starou dědů modlitbu:

"Ty jsi dědic České země zahynouti nedej kníže, dětem ni vnukům".

O založení kláštera v Opatovicích. 1086 - 1421.

Léta Páně 1086, dne 15. června ve výroční svátek sv. Víta, patrona stoličného chrámu Páně na hradě Pražském, o slavné mši svaté, konala se slavnost první královské korunovace českého knížete Vratislava a jeho choti Svatavy.

Dle svědectví nejstaršího dějepisce českého Kosmy, arcibiskup Trevírský Egilbert vložil královskou korunu na hlavu knížete Vratislava královským rouchem oděněho jakož i manželky jeho Svatavy u přítomnosti mnoha knížat a pánův českých za slavnosti v Praze dosud nevídané /Kosmův Letopis český font.re.Boh.II.118/.

Žákovstvo a panstvo shromážděné volali: "Požehnání, vítězství a sláva Vratislavovi, králi Českému, od Boha korunovanému, velikomocnému i milostivému" /Letopisy Hradištsko-Opatovické fon.rer. Boh.390/.-/Rýmovaná kronika česká fon.rer.Boh.III.99/.

Památka z této slavnosti jest "Korunovační evangelistář krále Vratislava I. řečený "Kodex Vyšehradský" nejvzácnější skvost českého malířství z doby románské /Lehner "Česká škola malířská XI.věku". Vydání z r.1902/.

Poslední list obsahuje měšní evangelium /in die ordinationis Regis/, které se zpívá o slavné mši při níž král český pomazán a korunován byl.

Kodex tento byl psán a malován za tím účelem, aby se ho užilo při slavném obřadu korunovace královské; tím se spolu vysvětluje neobyčejná nádhera vnitřní i vnější výzdoby jeho.

Důležitá událost v dějinách národa Českého, první korunovace krále z rodu Přemyslova byla příležitostí již děkujeme za nejslavnější památník českého malířství, kterýž v roce 1086 byl dokončen.

Malíř zaradil do této knihy též evangelium na svátek sv. Václava s nadpisem: "In natali Sti. Venceslavi Ducis et mart."

Nejznamenitější iniciatura jest litera D, malovaná na listu 68.

V zlaté ornamentice spodního oddělení trůní na stolci kníže české sv. Václav. Hlavu pokryvá purpurová knížecí koruna a z ní splývají popravé i levé straně na způsob dependenci biskupské mitry stuhy. Tělo oděno jest žlutou tunikou, lemovanou modře s bílým vyšíváním. Na nohou má žluté nohavice a černé střevice. V podzvižné pravici drží knížecí kopí, jehož žerd jest obložena v barvách

červené a bílé. Na levo připojen jest nápis psaný bílým písmem:

S. v e n z e s l a u s D u x .

Korunovační evangelistář byl chován v kostele sv. Vítá, napotom na Vyšehradě a později dostal se do bibliotéky Pražské, kde nyní toto dílo v náležité šetrnosti jest chováno. / Skvostné vydání nákladem české akademie opatřil Msgr. Ferd. Lehner v Praze 1902/, námexx

Král český Wratislav I. na památku své korunovace založil téhož roku 1086 Benediktinský klášter povýšiv stávající již zde cellu /klášteřík/ na ostrově Labském mezi Hradcem a Pardubicemi, před tím vladykou Mikulcem zde v r. 1035 zařízenou na samostatné opatství, odkudž nový klášter svatého Vavřince počal slouti Opatovicemi.

Dosavadní cella Mikulcova byla podřízena klášteru Břevnovskému u Prahy a sice od r. 1035 do roku 1086.

Nové opatství sv. Vavřince bylo králem Wratislavem I. nadáno těmito statky: ves Osice s lidmi poddanými, s vinicí a dvěma vinaři Šebou a Račenem i s potomky; kdyby pak který člověk svobodný na jich pozemky se přistěhoval, aby touž službou byl povinován, králi žádných daní nedávaje; ves Vysoká, ves Březí, a les Drahůň s řekou kolem něho tekoucí a s chmelnici při Labi; ves Přelúc s osadníky a chmelnici a pokud pole té vsi jdou; ves Sopřeč s újezdem lesním; ves Mokošín a ves mezi Mokošínem a Přelúcí ležící; Opatovice řečená; ves Hlinná Kostelní s újezdem lesním od té vsi až k řece Robčinu a k lesy Vrbaty a ke vsím Zdislavovým. Mutinka daroval na Moravě Opatov pro občerstvení bratřím vysílaným na vybírání tržného v Úsobrně a Dalešicích. Kromě toho vykázal král Wratislav novému klášteru užitek devátého trhu a devátého týdne a jisté sbírky v městech Moravských, v Olomúci, Přerově, Břetisavi v Brně, na Ivani, Strážnici a na Pavlově mostné, ale né též užitek z trhu; ve Znojmě užitek devátého trhu, totíž devátého týdne a mostné na Hrádku; tržné v Rokytnici a cestné v Rosečici, v Oslavě pak měl opat každý devátý týden tolik mostného pro svůj klášter bráti, kolik kníže a biskup pro sebe brali za týden. K tomuto královskému nadání přidali ještě Mikulec sám popluží ve Vratislaví /nynější Vratislav u Vys. Mýta/; Těšen, probošt Hradecký, popluží v Plačicích; Bolebud, opat jiného kláštera role u Libčan; Geso, opat a králov kaplan ves Platěnice; k tépak vsi přidal král ještě řeku Trsluv kaplan ves Platěnice;

těnici a Roztoky až k Prachovicům; Všeboř pán český a královský dvořan, dal ves Lodín a Jaromír biskup Pražský, přidal kletbu k tomuto obdarování /Erben Regestra I.72/. 1?

Ještě za opata Oneše a za panování knížete Bořivoje II./1100-1107/ rozmnožil vladyslav nadaci kláštera, darovav mu dědictví své v Domasicích /na jich místě stojí nyní Kornice/ s lesem a lidmi služebním, s dvěma chmelnicemi a ~~maximálně~~ ~~českým~~ chmelařem; luka u vsi Cerekvice rozdělil Domoslav mezi klášter Opatovský a Litomyšlský tak, že Opatovskému dostala se luka na pravé straně řeky Desny, Litomyšlskému luka na levé straně.

Kníže Svatopluk ústní darování Domoslavovo k němuž se i Nemoj syn Domoslavův přiznal, listem psaným na Litomyšli potvrdil. Byl při tom kromě panstva i knížete, mladší bratr Otta II. Olomoucký a Jan biskup Moravský, který list dotvrdil kletbou na toho kdo by jej zrušil /Erben Regestra I.87/.

Wratislaus, rex Bohemiae, fundat monasterium ordinis Scti Benedicti in Opatovic -

"Notum facio omnibus, quod mei primatis Miculecz cellam, in Gradecensi territorio sitam, Brevnovensi coenobis regulari obedientia subjectam, amodo per se subsistere, et abbatiam vocari et esse decernendo confirmo.

Hanc itaque abbatiam, praelationis honore sublimatam Andrae capellano nostro, profesione monacho, scientia literali eruditione, praeclaris moribus insignito, regendam assigno, hoc indissolubili et inviolabili pacto, ut tam ipse, quam sui successores nullam praedicti coenobii personam, sed me meosque successores recipient, episcopisque suis secundum instituta canonum obedientiam exhibeant.

Sed Quia quoque secularia cosidero esse mutabilia-fratribus meis, scilicet episcopo Gebhardo, Ottone et Cunpraedia et beneficia monasterio sancti Laurentii, ipsius sancti ammonitione per revelationem hoc sacro sancto jure habenda tribuo.

Praedia Quoque haec sunt: villam Ossicz cum omnibus servitute mancipalis et vinea, duosque vinitores Seba et Raczen cum posteris suis obtuli." Král. česká společnost nauk v Praze r. 1854. 8 díl. Erben Regestra Bohemiae str. 72 rok 1086/".

Sciendum quoque est, ut si quis liber in eorum possessiones transierit, et predictas terras Opatowicz, Ossitz possiderit, simili servitute sit adstrictus et servilia, opera impendant, / simili servitute/ et aliquo tributo regios permanent.

Alteram quoque villam, Osticz dictam, cum universis hospitibus, villam, quoque Wisoka dictam, villam quoque Brigi, et silvam Drahune et fluviam, qui ipsam circumfluit silvam et humulum qui circa flumen Albeam reperitur; Preluse villam cum hospitibus et humulum et quoisque ipsius villam campi protenduntur; villam quoque Soperceze et circuitionem silvae, villa quoque Mokossin cum hospitibus et villam inter Mokussin et Priluese, Opatovicz dictam; Hilua quoque villam, qua dicitur ad ecclesiam ob differentiam alterius viliae, eodem nomine dictae, et circulsionem silvae juxta eandem villam usque ad flumen Robuchin et usque ad silvam Kribate et Zdezlai vilas.

In Moravia in Brumensi provincia: Opatov ad refocilbationem fratribus, qui mittintur ad colligenda fora in Koburno, Dalelicz, Mutinka abtulit.

Haec sunt praedia praefati coenobii. Praedictae vers villae Opatovicz circuitus est a fluvio Labe usque ad Perni, a Pero usque ad publicam viam, a publica via usque ad agros ejusdem villae, Haec vero beneficia per omnes civitates Moraviae nonum forum et nona septimana et certa collecta sen colligenda, scilicet in Olomuc, Prerone, Bračizlaue, Bruna, na Inani, Strazime, na Praulone tributum de ponte, sed non forum, Zorvini nonum forum nona quoque septimana et de ponte na Hrádku, simili modo Rokitnic forum tantum, Rossoczini tributum de via: In Ozlana nona septimana, in qua eodem modo de ponte consedo domino abbati accipendum, quod dux et episcopus accipit. Homines quoque eorumque posteritas praefatae congregationi non debita servitute serviant:

Posden pistor, Ztræz cognas, Crayata pistor et piscator, Necta sutor sotularium et frater eius Zemek, Premizl, Hostimil pellices, et alii multi diversorum artificiorum servi, Haec igitur dona meo coenobis a me collata tam praesentibus, quam posteris observanda nullum inveniant finem.

Praedictus Mikulez in Wratislaw terram unius aratri deo et

sancto Laurentio, Tessen, praepositus Gradecensis, terram unius
aratri obtulit in Placzis, Bolebudus abbas dedit eidem monasterio,
terram Lubczas, Geso, capellanus meum abbas, Platimucz villam.

Ego autem addo ad eandem villam aquam Treyzani a Rostok usque
Prachonicz.,

Wsebor quoque, meus primas, dedit eidem ecclesiae villam Ladynge.

Ego Gebhardus, dei gratia septimus sanctae Pragensis ecclesiae
episcopus, baunum huic dono appono. etc.... /E copia olius Vet.
Brunnae in Mon. tulae S. Mariae Titer pag. 193 Dohner V. pag. 520 -
Roczek I. pag. 170 Nro 191.:

do Čech uveden byl řád Benediktinský sto let po křtu knížete
Bořivoje a sice zásluhou blahoslavené M l a d y, dcery české pa-
novnické rodiny, sestry Boleslava II. kteráž roku 973 první klášter
v Čechách založila u sv. Jiří na hradě Pražském.

Příkladu Mlady následoval druhý biskup Pražský /a první z čes-
kého rodu/ sv. V o j t ē c h, proslulý syn Slavníkův, který stal
se Benediktem v římském klášteře sv. Alexia; vrátil se do vlasti
založil druhý klášter český v Břevnově v roce 993.

Kníže B o l e s l a v II. jej v tom podporoval a sám pak na
sklonku svého života založil třetí klášter v Ostrově v r. 999.

Následoval sv. P r o k o p /narozený v Chotouni/ přijal řádo-
vé roucho a založil za přispění knížete Oldřicha v r. 1012 čtvrtý
klášter na Sázavě, kde sloužil Bohu jazykem slovanským.

Důležitost těchto kulturních sídel byla v celé zemi všeobecně
uznávaná a ještě v XI. století rozšířily se benediktinské kláštery
též na Moravě.

Kláštery byly tehdy důležitými ohnisky vzdělanosti a dobro-
činnosti.

Uvážiti dlužno. že ještě roku 1092 vydán byl poslední rpkaz
knížecí na vyhlazení pohanství v zemi naší.-

Kláštery za oněch dob nebyly pouze sídlem zbožnosti, ale spolu
školami zemědělskými, průmyslovými a uměleckými ústavy.

V klášterích pěstovalo se vedle zemědělství hlavně písemnictví
a výtvarné umění, zvláště stavitelství, sochařství a malířství.

Byly to tudíž střediska osvěty, odkud do okolí šířilo se světlo
a teplo; pro tuto požehnanou činnost zaujmají také kláštery v

dějinách naší vlasti důležité a čestné místo.

V klášteřích odchované stavitelové budovali po celé století veřejné budovy v různých končinách, na hradech a po dědinách stavěli jednolodní malé kostely pro vynikající osady v podhradí.

Účelem řádu sv. Benedikta byla snaha po docílení mravní dokonalosti a ušlechtění národa; pěstování orby, vědy a umění a činnost klášterní benediktinská dodělala se také požehnaných výsledků zejména vyučováním mládeže a lidumilnou péčí o chudé a nemocné.

Zlaté luhy vypěstované z divokých pouští rukou nichu Benediktinských, řemesla v klášteřích jejich rozkvetla a odtud do lidových dílen přenesená, umělecká díla z oboru architektury, plastiky, malby, kovolitctví, rytectví, práce klenotnické, dosud zachované, nádherná roucha atd., jakož i skvostné kancionály dnes po staletí budí obdiv náš a vydávají svědectví o vysoké vzdělanosti a záslužné činnosti ku povznesení všeho lidu v ohledu mravním i hmotném.

Život, jaký panoval tehdy v českých klášteřích, ruch stavební, umělecký i zemědělský, vypisuje nám jako současný svědek jeden z členů českých Benediktinů kronikář -Sázavský /Mnich Sázavský font. Rer.Boh.II. 249-269/.

Nové opatství podřídil král Wratislav I. přímo sobě a svým nástupcům, v záležitostech církevních biskupu Pražskému.

Aby pak důchody kláštera pro budoucnost zajistil, dal toto nadání ještě schváliti svými bratry, biskupem Jaromírem a knížaty Moravskými Ottou Olomúckým a Konrádem Brněnským, jakož i pány českými./Erben Regestra č.166.str.72-73: Vratislav I. první král český zemřel v roce 1093/.

A prvního opata ustanovil král svého kaplanga O n e š e /Ondřeje/ který vládnul v klášteře Opatovickém od roku 1086 do roku 1107. /Erben:Regesta 166 str.72/. Opat Oneš byl mnich vynikající učenosti a mravní ušlechtilosti.

Klášter jsa bohatě od krále nadán, rychle vzkvétal, tak že povstal zde čilý ruch, jak hospodářský, tak stavební.

Mniši v Opatovicích usazeni, jali se nejprve vzdělávat lesnatou, bažinatou a celkem pustou zdejší krajinu. Jedni mýtili lesy, vysušovali bažiny a zakládali polní a zelinářské hospodářství; druzí zřizovali školy, psali knihy a stavěli kostely a opatřovali je i

celým vnitřním zařízením.

Druhým opatem byl Sulislav od r.1108 do roku 1127 a zemřel roku 1127.

Třetím opatem zvolen Blažej od r.1128 do r.1146, který teprv po svém vyvolení dne 12.srpna 1128 na kněžství byl vysvěcen. Volba tato, stavši se proti zákonům kanonickým, nebyla platna, až i Blažej sám kardinálovi Quidonovi od papeže Innocentia II.r.1143 s plnou mocí do Čech vyslanému, na sebe žaloval, za radu a pomoc ho prose. Kardinál Quido ještě téhož roku přijel do Opatovic a po zkoušce vyvolení Blažejovo za neplatné prohlásil. Z poručení kardinálova volil konvent znovu a zvolil opět Blažejeho opatem, jehož kardinál teprv nyní potvrdil v důstojnosti opatské.

Opat Blažej zemřel roku 1146. >

Čtvrtým opatem stal se Myslík /Mysloch/ r.~~1146~~ 1147 a panoval až do roku 1163. Opat Myslík byl již kmet, ale vynikajícího, velkého ducha.

Poněvadž budovy klášterní původně as jen dřevěné již sesutím hrozily, považoval za svou povinnost ku nové stavbě přikročiti. V konventu, jemuž záležitost nové stavby budov klášterních byla v roce 1152 k úvaze předložena, náhledy se rozcházaly. Jedni bratři s návrhem souhlasili, jiní pak odporovali, poukazujíce na dílo tak nákladné, jež má se podniknouti. Nedocíliv jednotného usnesení, rozhodl se energický kmet jednat dle své vůle spolehaje na podporu příznivců kláštera, jakož i na hojně příspěvky a dary z okolních oad, kteří do klášterního kostela na slavné služby Boží chodívali. Rozhodnutím svým stavbu také započal a dílo šťastně vykonal dle vzoru kostela Břevnovského.

Když stavba dokončení se blížila, bylo jediným přáním kmety, aby se dočkal posvěcení nového, velebného chrámu Páně zasvěceného památce sv.vavřince, které chtěl slaviti na svátek téhož světce a patrona kostelního a prosil denně Boha za tuto poslední milost života svého. Kdykoli opat s bratřimi o tom hovoříval, dokládal přání své dvěma důvody: jednak - že v nejkrásnější době výroční, kdy sv.Vavřince připadá, lze nejhodněji učiniti potřebné přípravy k velkolepé slavnosti posvěcení chrámu, jednak proto, že toho času bude hojná návštěva vzácných přátel, kteří ku slavnosti zavítají, zejména těch, kteří

dary svými životou stavbu podporovali. Tužba staříčkého opata se splnila, i dožil se šťastně velkolepé slavnosti, k níž zavítal osobně sám král český Vladislav se slavným a přečetným průvodem pánů českých.-

Když v Opatovicích nejpilněji se pracovalo na stavbě nového kláštera, povýšen byl kníže Vladislav dne 11. ledna 1158 v Řezně na krále českého a přijal z rukou císaře Fridricha korunu královskou za přísluhy biskupa Daniela a v přítomnosti množství knížat a panstva. Císař Fridrich osvědčil králi českému opětně svou vděčnost v Miláně dne 8. září 1158, vsadiv při slavné mši sv. u přítomnosti všech knížat světských i duchovních vlastní rukou Vladislavovi na hlavu drahocennou korunu, kterouž byl nedávno před tím obdržel darem od krále Anglického. /Letopis Vincencim 442/.

A tak súčastnil se Vladislav posvěcení chrámu Opatovického jakožto krále českého a dodal přítomnosti své se slavným průvodem celé slavnosti zvláštního povznešeného významu. /Letopisy Hradištsko Opatovické. font. Ren. Boh. II. 399/. /

Posvěcení velkolepého chrámu klášterního, trojlodní to basiliky ve slohu románském, vykonal slavně Pražský biskup Daniel r. 1163 v den sv. Vavřince. Posvětil dva oltáře: Hlavní oltář sv. Vavřince dole v kryptě a druhý sv. Michala archanděla v povýšeném kněžišti nad kryptou. Stavba kláštera trvala 11 roků. /Letopisy Hradištsko Opatovické. font. rer. Boh. II. 399 a 400/.

Stručná zoráva, jež se nám dochovala, že nový chrám Páně opatem Myslíkem zbudovaný, byl také s přiměřeným provedením, architektonickou výzdobou, v duchu pokročilé doby slohu románského; měl chor nad kryptou povýšený a byl dle toho chrám trojlodní, jako kostel sv. Vojtěcha v Břevnově a svědčil o vysokém, uměleckém vzdělání opata Myslíka. Den úmrtí opata Myslíka /Myslocha/ není určitě znám. Také nebylo lze zjistiti jméno jeho nástupce, kterým doba slohu románského se zakončila. Neboť nelze pochybovat, jako že kostel sv. Vojtěcha v Břevnově u Prahy, atd. též tak kostel sv. Vavřince v Opatovicích nelíšil se rozvrhem a uspořádáním velikosti a slohovou úpravou od basilik dosud zachovaných.-

Poznámka: O bývalém klášterním chrámu v Hradišti nad Jizerou podal J.E.Wocel v Pam.arch.díl VI.str.28.zprávu o půdorysu téhož troj-

lodního chrámu a ornamentální výzdobě a na str.32 praví: "Vždyť nad obyčejnou krásu přečetných chrámů, jimiž se před válkou husitskou země Česká honosila, puzen byl sám Eneas Silvius, znatel to plodů uměleckých jižní Evropy k vyznání vážnosti a dosahem svým přepamátném: "Nullum ego regnum aetate nostra in tota Europa tam frequentibus, tam auquotis, tam ornatis templis dicatum fuisse, quam Bohemian creor ".-

Nemůžeme dnes ukázati, kterak tehdejší školy české byly zřízeny, ačkoliv víme určitě, že každá kolleg.kapitola, i každý klášter měl sbou školu. Ze tudiž učených mužů /arcíř jen pokud do věku onoho se hodilo/ nedostávalo se ve vlasti naší, za to ručí nám i sám skvělý příklad letopisce Kosmasa, rodilého Čecha /Kosmas narodil se r.1045 a zemřel 21. října 1125/. Chodil do škol nejprve v Praze, potom v Lutichu, načež oženil se s Božetěchou, s níž měl syna Jindřicha Zdiaka, napotomního, slavného biskupa Olomouckého./Palacký:Dějiny národa Českého díl I. str.182/ Letopisů Kosmase použily letopisy "Hradištsko-Opatovické" sepsané v letech 1140-1150.

Když pak r.1151 Benediktini z kláštera Hradištského byli vypuzeni a Praemonstránskými řeholníky nahrazeni, uchýlili se bratří z Hradiště do kláštera Opatovského, kamž s nimi dostaly se i letopisy, v nichž bylo zde pokračováno a dějiny kláštera stručně zaznamenány.

Pro dějiny umění zvláštní zajímavost má vypravování o stavbě nového kostela klášterního v Opatovicích, zbudovaného opatem Myslíkem a biskupem Danielem posvěceného r.1163., kterýmžto rokem letopisy končí.

O literní činnosti v klášteře svědčí rukopis "Opatovického mnicha" zachovaný pod jménem: "Opatovický homiliář", Nejstarší česká slova, ponejvíce názvy vod, hor, míst, národů, osob a některých jiných předmětů specificky českých, vyskytuje se po rozumu v tomto rukopise Opatovickém pocházejícím z r.1165./Orig. nacházejí se v universitní sbírce rukopisu v Praze/-/Slovnik Naučný díl 18 str.787/, viz dále článek: Nekrolog Opatovický", v Slovníku Naučném str.282.v článku "Čechy".-/Emler:fontes rerum Boh.II. 1874/. - Jako mnich Sázavský, tak i neznámý nám mnich benediktinský, žijící v 12. století v klášteře Hradištském a Opatovickém, popsal dějiny světa od Krista./české dějiny podle Kosmy až do r.1163

připojiv osudy obou klášterů/. Známo jest, že i Dalimil čerpal z kroniky Opatovické.

K roku 1227 dále připomíná se opat Kunrat, za něhož dostalo se klášteru nových darů od krále. Dne 18. února r. 1227 zemřel syn krále Přemysla Otakara I. markrabě Moravský Vladislav a pohřben byl v klášterním kostele sv. Vavřince v Opatovicích /Dobnerei Monum IV. 110/. Na pamět tohoto syna svého, za souhlasu manželky své Konstancie a s vůlí prvorozeného syna svého Václava, /I/ právě v neděli Esto mihi, dne 6. února na krále korunovaného, potvrdil a rozmnožil r. 1228.:

Král Přemysl Otakar I. statky a svobody svého královského kláštera Opatovského. Daroval klášteru ves Stolany se vším příslušenstvím; půl vsi Krupé a ve Vtelně popluží; dva osadníky v Milobuzi; Przen lessie se vším příslušenstvím; Hrčany a Polici koupené za peníze klášterní; Dolahy vyměněné za jiné zboží v Litoměřicku; ves Mezilesice, vyměněnou od Hroznaty z Poděbrad za ves Skalici, ležící v Úsobrně na Moravě. Potvrdil též některá obdarování, kteráž dotud klášteru od jiných osob byla učiněna totíž:

Kojata syn Hrabišův /Erben Regesa č. 725 r. 1228 P. str. 337: Erben Regesta č. 718 r. 1227 str. 321/, dal klášteru pro spásu duše své ves Máteřov a pro spásu Petra, syna Ratiborova, ves Slavkovice; vládyka Časta dal pro spásu duše své ves Drsice ?; Matouš, kuchař králův, dal klášteru s dovolením královým ves Vlkovyje; župan Časlav dal ves Černojedy; Zdislav, syn Želolutův, ves Veselí, začež měl v klášterním kostele sv. Vavřince pohřeb; Otto a syn jeho Stojhněv, dali Hlavecko; u přítomnosti krále koupili opat Kunrat a konvent od Jana syna Jarohněvova ves Plačice, a od Perarda za 15 hřiven stříbra ves Lhotu u Plačic; mimo to dovolil král Václav I. opatu a bratřím, aby Lhotu řečenou Předjradí a mlýn na Lúce mohli vydíti; z pouhé štědrosti daroval jim svůj les ležící u vsi Mezilesice. Kromě spravování mostů osvobodil král Přemysl Otakar klášter všech poplatků, dovoliv aby lidé chudí čili poddaní ze všech dotčených vesnic k soudu kastelánův a jiných úředníkův nemusili státi, leda, že by sami chtěli, ale před králem, aby byli souzeni a pokutu výrokem soudním určenou, aby platili takto opatu, co pánu svému. Konečně též osvobodil a sprostil král obyvatelé vesnic

klášterských nároků čili svodu,hlavy a nářezu.-

Poznámka:Erben Regesta I.337. "Nárok,řád soudní o násilí a výtržnosti;svod,vyhledávání zloděje; hlava,pokuta,která za vraždu králi a úřadům královským i přátelům zabitého bývala placena /hlavní peníze/. nářez,krmný dobytek,dávaný do kuchyně knížecí.

Toho času měl klášter Opatovský již tolik údův,že mohl v sousedství ř Slezsku příjmouti a osaditi trojí proboštství:ve Středě od sv.Hedvigy /+1243/:založené; v lese Grišoboru r.1240. opatovským od Jindřicha knížete Slezského darovaném, ve Waldštatě od r.1241 /Dobneri Monum IV.85. VI. 18 a 39/.

Velikých statků a vzácných svobod takto nabystych nabyl klášter Opatovský v první polovici 13.století a pokud z paběrek letopisů jeho dá se souditi,těžili jeho opatové svědomitě z hřivny jím svěřené pilně,hledíce k tomu,že ne jenom řehole v klášteře přísně zachovávaná byla,ale,aby i širé okolí všeliký užitek z ní bralo,neboť veškerá krajina od Opatovic až po Přelouč byla majetkem kláštera Opatovského a mnichové zápasili zde s blatisky,tuněmi,které překáželi zařožení zemědělství.-

Poznámka:Walsštatské proboštství do r.1535 drželi opatovští.

Středské až do roku 1537.

Grišoborskou osadu se vším příslušenstvím prodal již v pátek po sv.Jakubu r.1289 za 240 hřiven stříbra váhy Polské opt Čáska či Felix, Boleslavovi knížeti Slezskému,který ji daroval řádu Cisterciánskému.-

Později příslušelo k Opatovicům a sice r.1336 i proboštství Vrchlábské,jehož probošt,kněz Martin,jmenuje se v Neplachově listu., /vydaném r.1865 od Berghauera i Protomartgr.Poenit 269/.-

Testamentum Cojatae filii Grabissae.

Ego Coiata,filius Grabisse,cum filium non habeam Christum heredem faciens,in testamento relinquo eccliae Pragensi K r u t i praeter unam curiam,quae subjacet eccliae sancti Georgii in Tiz. Sepulchro Christi,Sderazensi videlicet eccliae,relinquo Gnevin most cum omnibus,quae ad se pertinuerunt In Moravia Budicowici,Kosecici,Jurinocrici,Tlustovsi,Lemusi, Sestocovici,Ostrrasam,ita dunitaxat,ut fœmina Wratislawa,uxor mea,regat et possideat omnibus diebus vitae sua.

Eccliae sancti Laurentii Opatowic villam Materov.Ad Gnevin

Most nonae septimanae totum,totum jus fori,nec non et tabermarum usus secundum numerum quantitatatem nonae tabernae census reddatur. Eccelesia Sedlecensi Sesemici,Prelozi,Znime Sororibus meis duabus et Swatohnae in Moravia Drunowici et Ratrici.Sororino nostro Benes villam Cladorub,Kocasice,Domaslav.- Hermano servienti Zadub. Marsoni Krasicow,Mignarto Cocotow. Blasio Polsice. Wogslav et Boguslao Bezdruzice Přibyslao et Wladorio Podgore, Bodiwog Tizu. Jarosowi,Jabloni.Miloslav Welebudici,Detriko,Slatinicci.Item Mignarto Neukowici.Predleorio Na scakcse.Blasio chienti "Na wisocei"- Klimete Serrihlebce.

Zezeme et Milote fratri ejus Hocen,Wizrece,ita ut diviso memore cum sepulchrariis faciant novalia.Na casso Na lgotě et nemus Na lubhane.

Johanni Knostka.Oslowi Wlocoti,Olesma. Voyslav Vgerci,Conrado Goreni Naprerove. ET quia omnium habere memoriam potius est divinitatis quam humanitatis,ut ultimae voluntatis meae dispositis perpetuum robur obtineat firmitatis,testamentum,meum feci in scriptis redigi, faciens illud mei sigilli numiminae roborari Dominum etiam electum Pragensen rogavi,ut appenderet sigillum.Testes autem,qui rotati a me in dispositione hujus facti fuerunt, isti. Dominus Martinus praepositus Sacensis,Clemens archidiaconus Boleslawensis.- Dominus bernhardus subd.curiae Romanae,Pragenses cononici, Conratus abbas de Opatow. Abbas de Ossek.Abbas de Milewsk. Abbas de Sedlec.Groznata comes de Podebrad. Boguslaus. Vuka. Vok. Matheus. Castolow, Henricus, Zezema. Milota. Stognew. Benes. Nikolaus archid. Voglaus, canonici Pragens. Anno dominicae incarnationis MCCXXVII. facta sunt haec et confirmata hora prima".

/Orig.bibl.reg.Prag/.

Tchasta,abbas monasterii Opatowicz una cum conventu suo bona in Cresove sita cum pertinentiis vendit Boleslao,duci Slesiae et Domino de Lewenbere,pro CCXL Marcis arg.ponderis polonicalis Liguicz fer VI. post f.s.Jacobi a d.MCCLXXXIX. /Ex.orig.arch.reg. Wratisl./

Wenceslaus B.et Pol.rex,potentibus Conrado abbe et conventu monasterii Opatowicensis ord.s.Benedicti Pragens.dioecesis privilegium a Przemysl,herede regni Bohemiae duce Austriae,d.Styrice et Moraviae marchione dictomonasterio XII kol.a.d.MCCLI III datum confirmat Dat.Brunne per manus ven.Petri,Basiliensis episcopi, Wyschegradensis prepositi regni que Boemie canvellarii,principis nostri dilecti,a.d. MCCCIII . II non.Nov.ind.II a Boemiae VII Tol ver IV .

Újezd opatovický obsahoval prvotní statek kláštera darovaný od královského zakladatele;mezníky tohoto újezdu šly od Labe až ke hrušce;od hrušky až k veřejné dráze a odtud až k rolím klášterským.

/Erben Regesta 73/.

P l a č i c e,osada kde probošt Hradecký Těšeň daroval klášteru Opatovskému jedno poplužní role.

Ljubčané,kdež opat Bolebud daroval roli /Nyní osada Libčany/.

O s i c e,dědina darovaná se vším lidem poddaným i s vinicí a

dvěma vinaři Šebou a Račenem.

P o d o l š a n é, dědina darovaná kostelu Sedleckému u Kutné Hory, od zakladatele Miroslava.

V y s o k á, dědina kláštera Opatovského na onom břehu proti klášteru, kdež byl brod přes Labe.

O š t i c e, dědina daná Opatovickým se všemi osadníky úročnými /Neznámého položení/.

B ř e z í, osada na Labi proti Přelúščí,

S o p ř e č, dědina daná Opatovickým s újezdem lesním.

H l i n n á K o s t e l n í, náležela klášteru. Při vesnici byl les a šel potok Robuchin.

L o c h e n i c e, kdež dal biskup Jan zboží své i role, jež koupil od svých příbuzných, Myslena a synů jeho. /Nyní Lochenice na Labi,

N e d ě l i š t ě, kde biskup Jan z Litomyšle tolikéž dal roli.
/Dr Heřman Jireček "Župy Čech"/ Pam. arch. z r. 1857 str. 263-271.

Z d á n i c e.

Plebáni či faráři v Ždánicích byli již plebáni r. 1339 když tato ves a podací kostelní právo klášteru Opatovickému byla prodána. Po smrti plebána Diviše r. 1358 ustanoven Mikuláš kněz za plebána do Ždanic od opata kláštera Opatovického, a Neustupa, Všeta a Svinka, bratří ze Ždanic. R. 1364. 26 července Václav plebán v Ždanicích změnil místo s Janem plebánem ve Šlapanově, který od plebána Osického v úřad uveden. Tento plebán Jan změnil místo své 1365 s Otto plebánem některého kostela v Litomyšli. Otto plebán měl rozepři s klášterem Opatovic kým ohledně desátku ku faře Ždánické patřícího. Spor ten srovnán r. 1375. v ten smysl, že plebánu Ottovi a jeho nástupcům se zavázal klášter Opatovický dávati desátku paterého zrna z polí klášterních u Ždanic, a sice žita pšenice, ječmena, ovsy a hrachu /libri erectionum edidit Borový I p. 101/. R. 1377, 22 června změnil místo plebán Otto v Ždanicích s plebánem ve Veselé s přivolením opata Opatovického /libr confirmationum/. Později před bitvou Bělohorskou byla fara v Ždanicích obsazena farářem evangelickým ženatým. R. 1600 kněz Pavel Vimberský farář v Ždanicích na gruntech Pardubických koupil si s Lidmilou manželkou zahradu v Hradci Králové od urozeného pana Bořka staršího Hamzy ze Zábědovic za 3010 kp. vpátek po památce Mistra Jana Husa /Svenda Hradec Králové VI. 63/. Faráři ultraquistic kího viz liber memorabilium jako i druhého evangelického seznam far na panství Pardubickém. Později obstarána fara od Minoritů v Pardubicích, stala se filialkou od Osic až do r. 1837 vlastní duchovní správce ~~ne~~ zde ustanoven.

Děje: Ždánice byly rodným sídlem pánu čili vladyků ze Ždanic. Nejstarší toho jména jest Vaněk ze Ždanic, který r. 1339 prodal ves Ždánice i s podacím kostelem Hroznatovi opatovi kláštera Opatovického za 65 kop gr.a rukojmě v nevyplnění smlouvy zavázal, by v Hradci tak dlouho zadržáni byli, dokud by opatu Opatovickému

100 kop grošů širokých /grossorum Denariorum/ čili zvaných zmrzlíků nesložili /Bienenberg:Geschichte der Stadt Königrätz str.112. vypsáno z archivu Králové Hradeckého/.Při klášteře ostaly Ždánice až do zboření jeho Husity,načež byly rozdílným pánum zastavovány. r 1436 Diviši Bořku z Miletínka /Palacký Archiv Český IV.175/. r. 1509 Vilému z Pernštejna /Palacký A.Č.IV 213/.Janu a Vojtěchovi z Pernštejna /Arch.Č.IV 218 a 219/,a takspojeny byly s Pardubicemi do r.1848/.Vladyky ze Ždanic nalézáme ještě mimo tři výše jmenované bratry Neustupa Všeta a Svinka ze Ždanic ještě Havla ze Ždanic r.1399 co měšťana v Hradci Králové /Solař Hradec 256/ Jana ze Ždanic,který 1415 se podepsál na protest proti upálení Jana Husa /Arch.Č II.189/,a Mikše ze Ždanic,který r.1465 pohnán byl k soudu od Jana Pardusa z Drahoňovic /Arch.Č.III.362/ Matka Mikeše ze Ždanic Marketa rozená z Přivratu dluhovala Mikšovi synu svému a Janu Šlechticovi z Mrdic 300 kop gr.a zavadila jim dědiny své Přivrat tvrz,dvůr s popluží,ves a dvůr kmětcí s platy r.1454 /Deksy dvorské XX. 190/.Na počátku 16.stol.píšou se Vánišové ze Ždanic, měli zboží zemská a šosovní v Chrudimsku.Bydleli též v Pardubicích, Jiří Vániš ze Ždanic byl hejtmanem v Pardubicích 1533-1540./Pam. archeolog.II. 152, IX. 121, 560, X 178/. Vesnice přifařené k Ždanicům všechny původně již dříve k patřily ke klášteru Opatovickému kromě Flchu,která osada na místě bývalého rybníka byla založena. Dolany ves blíže Bohdaneckého rybníka dostala se r.1228 klášteru Opatovickému od vládyky Mikše výměnou za jinou ves v Litoměřicku /ERben regesta Bohemia 338/,v druhé polovici 15 stol.držel ji s jinými vsemi od Kunětické Hory Jan Otec z Chrastu na Osicích,a ten ji r.1491 postoupil Vilému z Pernštejna /A.Č.VI.527/.

Podolšany ves 1/4 hod. od Ždanic na silnici Králové Hradecké blíže kanálu Halda má filiální kostel sv.Mikuláše,ke kterému dle libri Relationum z r.1667./Seznam far arcibiskupství Pražského/ základ 28.září 1664.položen,a který nákladem jednoho rolníka na gruntu Vinařovském postaven a r.1665 dokonán /dle nápisu na sloupu uvnitř pod chorem: Anno Domini 1665/.Oltář hlavní dřevěný socha sv.Mikuláše také dřevěná,řezby dobré.V missálu v sakristii na desce je psáno:Letha Panie 1638 koupená jest kniha ta od dwojctihodného knieze Girziho Stolonyusa fararze diekanství Pardubického,ku potřebie zadussi Wosického,dano za ni 9 zlatých rýnských za kostelníkův toho času Tobyasse Tpmyssky starssihu a Herczika Krizka mladssihu". Jsou tu také dva oltáře postranní Marie Panny,sv .Anny,ale bez ceny.-Zvon větší vide liber memorabilium.Druhý menší má nápis v gotických minuskulích:"ave Maria gratia.....ventristni." Na konci vesnice stojí otevřená kaplička s klekátkem a plochou vyšší jako oltářní.Pověsti dí,že zde byla původně kaple a kolem hřbitov.- Libri Relationum z r.1677 dí o tom kosteliku:"V Podolšanech kaple příslušná k Ždanicům věkem sešlá sborila se,místo ní opodál na místě s-ušším novou kapli dřevěnou velmi prostrannou vystavěl Jiří Christof Hájek,farář Osický /předtím do r.1654 děkan v Pardubicích položen základní kámen 28/9 1664.Roku 1677 měla ta kaple kalich stříbrný,pušku stříbrnou s mosaznou monstranci nově zaopatřenou /starší mosazná pozlacená dána do Sezemic/ svícnu cínových 10,zvony 3 na věži nové"./Pamatky díl IX.str.845/.Podolšany patřily v 12.stol.klášteru Sedleckému kterému je jeho zakladatel Miroslav daroval r.1142 /Erben Regesta 103/.Později v 13 a 14.stol.byly zbo-

žím kláštera Opatovického, a co takové zapsáno od císaře Zikmunda
Divišovi Bořkovi z Miletínska r. 1436 /Archiv Č. IV. 175/ a Vilému
z Pernštejna r. 1509 /Arch. Č. IV. 215/. Matěj z Podolšan r. 1417 na
dědictví a dvoře v ulici sv. Mikuláše v Hradci Králové jistý plat
zapsal Václavu z Poličan /Arch. Č. II. 480/ Martin z Podolšan sedě-
ním na Malé Straně byl tam r. 1432 dlužen za dům /Tomek děje Prahy
III. 29/, a žil tam ještě r. 1454 /Arch. Č. II. 205/. Jednu poddanou v
Podolšanech Kateřinu z Chrastince propustil Vilém z Pernštejna r.
1510 obci Hradci Králové /A. Č. IV. 215/. U Podolšan byli 22/3 1421 Husi-
tité Hradečtí, táhnouce ku klášteru Opatovickému poraženi od vojs-
ka královského, tu jich zajato 300, které odvedli na Opatovice, a
Lukáše hejtmana Hradeckých tu na drahách zabili /Staří letopiso-
vé č. 45/.

Dodatek ke Ždánicům. R. 1420 jmenuje se Havel farář ze Ždanic co
svědek listu, kterým se zavázal klášter Opatovický platit 300 kop
gr. ročně Petru z Častalovic, a Alši ze Sternberka /A. Č. I. 148/. V
libri relationum z r. 1677 se se dí o kostelu Ždánickém "R. 1677
filialní do Osic avšak co farní se psal. Kalichův stříbrných 5, z
plechu pozlacených 2, cibor stříbrná 1, monstrance mosazná, sbíc-
nů cínových velkých 10, křtitelnice dřevěná, zvony 4 na věži zděné
na způsob veži u sv. Jiří na hradě Pražském. Vsi Ždánice, Podolšany,
polovice Libišan, Dolany, Stéhlová, v Srchu dvě chalupy a 2 statky,
dohromady k přijímání schopných 310 duší. Farař Jiří Christof Há-
jek Osický, v obojích kostelích pořídil nové oltáře ze soch zhoto-
vených od řezbáře v Litomyšli ve Ždanicích vymohl po 20 ti letech
usilování příbytek pro školu. Učitele musel spolu s varhaníkem ži-
vit, a chtěl-li mít i nicnějšího, musel přilepšiti jemu, aby neutekl
Dával jemu 13 kor. žita, 2 kor. ječmene, postoupil jemu 4 kor. pole a
zápisu do matrik. Sám 23 let co farář musel zvoniti, kostel otíra-
ti, zavírat, svíce rozsvěcovati a zhasinati, nemoha k tomu dosta-
ti žádného. Mnohé živnosti byly spuštěné, páni statek osaditi ned-
bají, roli při dvorech svých užívají, které k faře patří aneb je dá-
vají rolníkům užívati, ale ani desátek nedávají, pocitá si desátku
zadrželého za 23 let přes 1250 koruců. Zádušníci byli při tom koste-
le /Pam. díl IX. 845/. /Tištěno úplně v Památkách díl X. z péra
Jos. Nechvíle adm. v Dašicích 1879 dne 18/8. Zde podáno jen co není
v liber memorab./

A opat Kunrat připomíná se ještě r. 1229., načež následoval v r.
1239 opat Ondřej II. a vládnul do roku 1242.

Jest psáno k r. 1242, že opat Ondřej II. dal mnoho rozsáhlých zdej-
ších lesů vymýtit a v úrodná pole a luka vzdělati, dále dal vysta-
věti mnoho dřevěných obydlí pro rolnický, poddaný lid, neboť veš-
kerá krajina táhnoucí se od Opatovic až po Přelúč byla majetkem
kláštera Opatovického a mnichové zápasili zde s blatisky a tuně-
mi, které překážely zemědělství. /Dobner: Monum. IX. 110/ "Andreas
abbas regalis monast. in Opatowitz multum auget ara turas seu
robotas ex sectis radicitus silvies et extractis servilibus tu-
guris". /

Nástupcem byl opat Zdislav ze Zvířetic, jenž zasloužilým stal se r. 1277., protože obohatil klášter statky od svého otce ~~zdejšího~~ zděděnými, a značným nákladem založil a obohatil vzácnými spisy klášterní bibliotéku a rozšířil školu, odkudž nejen světlo víry, ale též vzdělání šířilo se po našem kraji Hradeckém. Byla to první bibliotéka v našem kraji, odtud vyški také první spisovatelé, "mnich Opatovický", skladatel latinských letopisů v XIII století a český kronikář opat Neplach, jenž roku 1328 byl dán do školy kláštera Opatovického, po čtyrech letech byl přijat do řádu a pak poslan nákladem kláštera na vzdělání do Italie a r. 1340 odebral se na učení Bononské,-

Dále připomíná opat kněz Časka či Felix, který r. 1289 prodal újezd Grišoborský.-

Po úkladném zavraždění posledního přemyslovce, krále Václava III. v roce 1306 v Olomouci, nastal v zemi zmatek a nejistota. Šlechta česká žila lehkomyslně a v přepychu, jaký se u dvora královského za posledních Přemyslovců vedl a poznavši rozličné cizácké nemravy, klesla namnoze tak hluboko, že mnoho hradů českých i sídlem loupežníků se staly. Násilím jaly se zmocňovati zboží klášterův a vydíraly i z poddaných značné obnosy na penězích. Tak na příklad, aby nelidskému nakládání s poddanými učinili konec, vykoupil klášter Zbraslavský vlastní své zboží od Heimana za tisíc hřiven stříbra a rovněž tak potom složili klášter výkupné loupeživým rytířům na Žampachu, Brandýse, Kyšperku atd., aby jen své statky a lid před loupeží uchránili./Památky arch. 1871 str. 838/.

Po opatovi Felixovi zvolen byl opatem Hynek, který zemřel v roce 1319., načež následoval opat Hroznata od r. 1322 do r. 1347. Za opata Hroznaty koupen byl statek Ždánice i s právem podacím od držitele Vaňka ze Ždanic a sice dne 3. února 1339 za 65 kop grošů českých,/Bienenberg Alt. I. III. str. 83/. následující smlouvou:

"Noverint universi presentium noticiam habituri". Quod ego Wanko de Zdanicz matura deliberatione prehabita de confensu matris et uxoris meae de bona voluntate ipsarum, universa bona mea hereditaná, que vel quanticunque habui vel habere, potui in Zdanicz villa predicta, vendidi Reverendo viro domino Hroznata abbati botique conventui monasterii Oppatowicz cum omnibus libertatibus, ac utilitatibus ad cadem spectantibus - nullum omnino Jus vel Dominicum in ipsis bonis mihi vel cuiguam amicorum meorum deinceps relinquendo praefata bona mea simul cum Jure patronatus quod ibi dem in collatione Ecclesiae -

habui - eisdem dominis totaliter resignari que siquidem bona supraditi domini pro sexaginta quinque Sexagenis grossorum rite ac racionabiliter emerunt - ab ipsis et eorum successoribus Jure hereditario perpetuis temporibus possidenda ne autem conjux mea confensus sue voluntatis quod absit oblita memoratos dominos in supradictis bonis quomodolibet valeat impedire. honorabites viri s domini subtotati videlicet Dominus Stránsius Tržiewacž Johannes de Lipa cum filio suo dicto nicolas nec non hermanus de Syemin cum fratresuo Przyeskone de Chomuticz una manu fideliter promiserunt prenotata bona quantum ad personam uxoris mei quamdiu vixerit una mecum sub pena centum sexagenarum grossorum in quartali unius anni penitus disbrigendam. Quodsi non fecirint extunc quarta parte anni completa civitatem Grecensem nomine veri obstaculi sine retardatione subnitare tenebuntur indenon exituri nisi prius centum sexagenis denariorum grossorum Argenteorum monete pragensis ad mandatum domini abbatis preminati aut suorum successorum integraliter persolutis, si autem deo volente post obitum meum supervixerit conthorialis mea prenotata, tunc mox in viduitate existens bona superdicta de suo confensu traditā pronuncians tabulis tere juxta consuetudinem inserene seu disponere non obmittet, quod dum fecerit confessim tres fide pissores supra nominati scilicet dominus Stránsius Johannes cum filio a disbrigacione bonorum qua se obligarunt erunt liberi ac soluti.

Nichilominus tamen hermanus Prziesko fratres conjugis mei memorat̄e quamdin ipsa vixerit, quantum ad personam eius, sub ~~xxix~~ osta-
gio prefando in civitate Grecensi e sub pena centum sexagenarum denariorum ut predictum est, bona sepius posita una manu streune ac fideliter disbrigare tenebuntur, ut autem hec omnia firmius observentur presentem paginam fieri jussi, nuo sigillo et fide insu-
ssorum.

Datum actum anno Domini MCCCXXXIX II.J.M. feb. coram hiis testibus subnotatis videlicet Domino Cztiborio de Blatnyk, Sbytigneo de Kossic, e gallo de Lipolticz, Sdenkone e Bohuncone de Dobrzenicz nec non Swechone de Sirovatka e allis pluribus fide dignis... Bienberg. /Geschichte der Stadt Königgrätz I. 1780. str. lll. 112-3/

Opat Hroznata stal se zakladatelem nynějšího kostela sv. Václava ve Ždánicích.

Po získání zdejšího statku přikročil klášter opatovický k zbudování nového kamenného chrámu Páně na místě dosavadního sešlého dřevěného kostela, který zřízen byl v XI. století od mnichů z celly Mikulcoví, předchůdců kláštera opatovického./Dějiny kostela viz na str. / Po úmrtí opata Hroznaty zvolen r. 1347 opatem proslulý Neplach, pro jehož nevšední význam uvádí zde zvlášť jeho životopis.

Fontes rerum Bohemicarum, praví, že kronika sepsaná opatem Neplachem měla asi za vzor, kroniku papežů a císařů římských Martina Poláka čili Opavského a kroniky Kosmovou pokračovatelů tak zv. Dalimila a j.

Neplach narozen 23. února r. 1312 pocházel nejspíše z rodu rytířského "z Ostrova", v Hočinevsi ve starém dvoře; r. 1322 byl na den sv. Jiří přijat byl do škol kláštera v Opatovicích.-r. 1332 dne 31. března byl přijat od opata Hroznaty /předchůdce svého/ do řádu. R. 1334 o posvěcení chrámu Páně složil slavné sliby řeholní a r. 1340 od opata Hroznaty poslán byl na studia do Bononie. Jak dlouho na Bononských školách, tehdáž nejslavnějších, studoval a kdy do

do vlasti své a do kláštera se vrátil, nedá se na jistotu určiti. Toliko víme, že opatem zvolen byl po úmrtí opata Hroznaty, jenž zemřel v r. 1347, poněvadž při korunování Karla IV. v r. 1347 v Praze na království České byl Neplach již co opat přítomen.

Roku 1352 byl od císaře a krále Karla IV. vyslan k papeži Inocentiovi VI., aby ho jménem svého panovníka pozdravil. Roku pak 1354 byl v čele komise, kterou král Karel IV. do Měta vyslal, aby ostatky svatých, jež byly dostały do hlavního kostela Pražského přinesly. Byl tedy toho času opat Neplach ve družině císaře Karla IV. v Říši meškajícího jehož i v roce 1365 doprovázela.

Roku 1366 provázela arcibiskupa Pražského Jana Očka do Řezna, kdež arcibiskup jakožto papežský legát jakousi rozepři měl porovnat. Z toho snadno jest posouditi, jak velice si vážili i císař Karel IV. i arcibiskup Pražský učenosti a vážnosti již opat Neplach slynnul v církvi české.

Nelze pochybovat, že zvláště za opata Neplacha Benediktini Opatovští, pilni jsouce zákonů rádu svého, zvelebováním života křesťanského jakož i pěstováním věd a umění velikých zásluh si vydobývali o zvelebení celého svého okolí.

Opat Neplach sám pečoval o blahodárné působení škol Opatovských, o nichž někdy sám byl nabyl prvního vzdělání svého.

Ale bohužel o škole Opatovské nelze se mi nikde dopátrati bližších zpráv což by bylo velice důležité. Toliko známo jest, že opat Neplach ku žádosti správce kláštera kněze Martina, probošta Petra a svého komorníka Jana z Biloh, jal se sepsovati kroniku pod názvem: "Summuta chronica tam Romanae quam Bohemicae". Začínaje od narození Kristova, napsal Neplach bratřím seznam nejstarších svatých, papežů a římských císařů až do Inocentia VI. a císaře Karla IV.; jakož i výtah z letopisů Českých, podrobiv sepěání své opravám tří bratří řeholních, kteří "v dějinách a v pověstech více si libovali, než on, an takovými věcmi baviti se nikdy nezatoužil". - Výslovně podotýká ve svém spisu: "hoc opusentum aggressus fui, de scientiae meae modulo nihil praesumens, sed tantum modo praedicto patrō meo complacere voleus".

Slova ta pronesena jsou ze skromnosti, která dle zdání tohoto zájisté nábožného opata klášterníku přísluší.

Dílo své sepsal opat Neplach as mezi rokem 1355-1362, potom zase, že pokračoval ve své kronice až do r. 1365. /Dobneri Monum IV. 79/. Würdigung d. böhm. Geschichtschreiber 155/. Slovník Naučný str. 195/. Důkaz zvláště náklonnosti dal císař Karel IV. opatu Neplachovi, osvobodiv r. 1356 k lid kláštera Opatovského od všelijaké právomocnosti světské, tak, že kdyby někdo měl něco proti některému příslušníkovi kláštera, na opata to měl vynést, opat pak aneb jeho zástupce měli učiniti soudní nález /Dobneri Monum I. 241/.

Císař Karel svaté a bláhové paměti pojavit sebou okolo 50 svých dvoranů, vyjel si do Hradce Králové. Tam zůstal přes noc a ráno s dvěma věrnými panošemi jel do kláštera Opatovského, poručiv jim, aby jej žádný císařem nenazýval, ani jej, že jest císař, nevyzrazoval. I přijev do kláštera, pozdravil opata. Opat jej také nevěda sice, kdo by byl, vlivně přivítal a k obědu pozval, čině mu všelijakou čest. Po obědě žádal císař opata, aby vezma nejstarší dva bratry, ukázař mu vnitřní okrasu kostela.

Když pak do něho vešli, řekl Karel k opatovi: Kněže opate důstojný, jakož jsi žádostiv byl věděti mé jméno, i oznamujíť před těmito otcí mámi milými a tvými bratřími, že jsem já Karel, císař a pán

váš milostivý". Odpověděl opat: "Ó, nejjasnější císaři a pane náš nejmilostivější! zdaliž já tvé osoby jasné neznám? ale však jsem sobě nevěřil proto, že jsem při tobě žádných obzvláštních služebníků neviděl." I otázal se ho císař, řka: "Otče! tito-li jsou bratři nejstarší a tajných věcí v klášteře nejvíce povědomí?" "Ti jsou," odpověděl opat. I řekl k nim císař: "Milí otcové! již vám nyní na božím místě oznámím přičinu příjezdu svého do tohoto kláštera. Zpráva mne došla z domnění lidského, že byste při tomto klášteře měli mít velký poklad na stříbře a zlatě, čemuž jest-li tak jest, důvěruji se, že toho přede mnou, jakožto před pánum svým a obranci, nezatajíte, a já vám svou věrou císařskou a královskou připovídám, že vám nic z toho vzítí nechci, ani skrze sebe, ani skrize koho jiného, toliko ten tak veliký poklad chci viděti". I odpověděl opat:

"Pane náš nejmilostivější! Tvá milost račiž věděti, že jest bratří našich v tomto klášteře padesát a pět, z nichž žádný o tom pokladu nic neví, jedině já a tito dva bratři o něm vědomost máme; a kdyby mne pán Bůh neuchoval aneb kterého z bratří těchto, jinému se místo toho oznámi, a protož větší počet o něm vědomost nemá, než tři osoby, totiž opat a nejstarší dva bratři: my pak jsme těžkými závazky zavázáni, že jej žádnému ani slovem ani jakýmkoliv znamením vyjevití nesmíme." I řekl císař: "Třípustte mne čtvrtého, k té víře, chci též závazek učiniti, jaký jste vy učinili, a toho pokladu nikdy žádnému nevyjevím; dosti budu mít na tom, když jej uzřím." I ujavše jej za ruku, do jednoho velkého sklepa cihlami dlážděného jej uvedli, dvě veliké svíce voskové rozsvítili a vyzdvíhše několik cihel, díru do hlubokého sklepa otevřeli pak touž děrou lezli, a císař za nimi. I uvedli jej nějakou chodbou daleko a otevřevše železné dvere, ukázali mu sklep veliký, plný kruhův stříbra litého; odtud vedli jej málo dále a ukázali mu sklípek a v něm kruhův zlata veliké množství. Do třetího místa jej přivedouce, ukázali mu mnoho stříbrných a zlatých, perlami a drahokamy ozdobených křížů, pacifikálův a jiných rozličných klenotův drahých, jako bez počtu.

I řekl opat císaři: Pane náš nejmilostivější! tito pokladové tvoji až tvé komory jsou a tobě i tvým budoucím se chovají, protož vezmi sobě z nich, co se koliv tobě líbí. "Císař odpověděl: Nedejž mi toho pán Bůh, abych měl co vzít z pokladů kostelních". I slyšev toho opat, vzal jeden krásný prsten, v němž byl velký a nad víru lidskou drahý diamant a jej císaři na památku s velikou uctivostí dal, jejž také on vděčně přijal.

Potom jej zase do kostela šťastně vyvedli a s velikou uctivostí až ke bráně klášterské sprovodili.

Císař nikomu té věci nezjevil, než před svou smrtí některým svým věrnějším radám o tom pokladu zprávu učinil a také jim prsten ukázal.

Za opata Neplacha dostoupil klášter Opatovský vrchole blahobytu duchovního i pozemského.

Do Opatovic zdaleka putovali učenci, aby čerpali zde vědomosti ze zdroje jenž se prýštil z bohaté bibliotéky klášterní do níž pilní Benediktini snesli a uložili spisy klasických děl a jiné vzácné rukopisy. Putovali sem i znalci a ctitele krásných umění, aby obdi-

vovali se mistrovským obrazům zdobícím monumentální budovu klášterní a velkolepou trojlodní basiliku Opatovskou.

V druhé polovině 14. století byla část budovy klášterní slohem gotickým přestavěna. Avšak co jedněm bylo ušlechťující tužbou, povznášející mysl nad všední život, bylo bohužel druhým předmětem surové závisti, která vše ničí a boří.

Den před sv. Vítěm r. 1361 vykoupil opat Neplach desátky kostela v Živanicích s přivolením faráře a všech, jichž se koupě tato týkala./Balbíni Libri Erect 48/.

Poslední velmi zajímavou zprávou jest list, který Neplach jakožto "z boží a apoštolské stolice milosti opat kláštera Opatovského v diecesi Pražské" v Opatovicích den před sv. Janem Křtitelem r. 1366 vydal.

Listem tím radou a svolením důstojníkův klášterních, Martina převora, Martina ekonoma, Jana komořího, Předbora probošta, Mikuláše podpřevora, Tomáše kustoda, Jana správce dvorů, Václava kanistra, Matěje nadsklepního, Neplacha hospitaláře, Viléma infirmáře, Petra vestiaria, Martina probošta Vrchlábského, Hříčka probošta Středského, Jana probošta Waldštatského a ostatních bratří, přijal Alberta, biskupa Litomyšlského, pána na Šternberce i s kapituší kostela Litomyšlského, že biskup Albert zvláštním podpůrcem a dobrodincem kláštera Opatovského byl, ve své a svých bratří bratrstvo, aby tím způsobem on biskup a kapitula jeho účastní byli všech pobožnosti za zemřelé, modliteb, mší sv., postů almužen a všelikých dobrých skutků v klášteře po všechny časy konaných, aby jakmile zpráva o úmrtí jeho neb nástupců jeho konventu dojde, ihned konvent hodinky o devíti lekcích za spasení duše se modlil, opat sám neb někdo z předních klášterníků, aby příštího dne slavné rekviem sloužil, každý kněz tři tiché mše sv. četl a kdo ještě nejsou vysvěceni, aby každý přečetl tři žaltáře.

Za zemřelého úda kapituly měl konvent modlit se hodinky o třech lekcích a na zejtří sloužiti slavnou mši sv.; kněz každý po jedné mši sv.; nevysvěcení pak bratři měli jednou přečísti žaltář pro spásu duše zemřelého.

Za to na ~~xxv~~ vzájem stejnými službami Božími slíbili biskup a kapitula odplatiti se opatovi a bratřím jeho".

Jak známo zrušeno bylo biskupství Litomyšlské v bouřích válek husitských v roce 1425. /Berghauer Protomartýr Poenit I. 269/. Opat Neplach zemřel dne 6. ledna 1368,

Na osiřelý stolec po Neplachovi zvolen byl opatem Jan z Orle asi v roce 1370.

Opatovi Janovi potvrdil král Karel IV. dne 23. května 1377 trh, kterýmž opat a konvent od pana Alberta z Kunětické Hory koupili tvrz Blatník a městys Bohdaneč i s vesnicemi./Balbín: Libri Erect. 65./

V následující době došla do kláštera neblahá zvěst z Prahy, že dne 29. listopadu 1378 zemřel na hradě Pražském nejslavnější Čechů král, pravý Utec vlasti císař Karel IV. ku velkému žalu všeho národa našeho.

Král Karel IV. ze všech králů, kteří kdy v Čechách panovali jest nejoblíbenější. Podnes při hlaholu jména Jeho rozčílí se s nadšením každé srdce české a všechna ústa oplývají úctou a vděčností ku panovníku, který v paměti národné utkvěl co representant nejvyššího rozkvětu a blahobytu vlasti.-

Karel IV. bez odporu byl nejučenější císař celé středověkosti a jeden z největších učenců svého věku.

Karel IV. to byl jenž povýšil krásné umění na úmen vysoký stupeň květu, kterým Čechy nad všechny krajiny v Evropě se vyžnamenávaly. S ním jakoby zapadlo slunce nad českou zemi. Slavná doba pokoj a míru, doba tvoření uměleckého, ušlechtilých snah osvětových, zakládání škol, velkolepé stavby vše bylo zastaveno a v následujících bouřích válečných namnoze zničeno k nenahraditelné škodě království i veškerého národa českého.

Právem nad rakví jeho vystavené u Dominikánů v Praze v kostele sv. Klimenta vzpomenul český kazatel slova o Češích zvěčnělého krále jako zakladatele Pražské university: "až vy vyrostete ve vědách, budete Vy páni a dědici." a od úst k ústům šel napotom důsledek z tohoto výroku Karlova: "Ježto již s Boží pomocí přišla plnost času, v němž mištři čeští se zmnožili nad mistry německé a vyrostli v každám umění nad cizince - následuje, že Čechové nejsou již sluhy, ale synové, a jest-li synové i dědiové skrze Boha." Po způsobu středověkém řečník obrál si thema slova apoštola: "Potvrzujte srdečí svých neboť se přiblížuje příští Páně o nich stavěl svou řeč, věnovano

o neodvratnosti smrti. Ale vlastní jádro celé řeči bylo ve vzpomínce na dobrého císaře a krále Karla IV. o němž pravil doslově: "přeslavný kníže, císař a král český Karel, jehož památku slavíme, byl ochráncem církve, obnovitel míru, příznivec duchovenstva, světlo knížat, živitel chudých, budovatel chrámu a zakladatel naší slavné university". Hle, nejmilejší sám přeslavný kníže v jehož budoucí svatost doufajíce památku Jeho slavíme - zapadl do hlubokosti jako kameny. Ano do hlubokosti zapadla s Ním sláva české koruny a štěstí národa!

Neobyčejnou krásou přečetných chrámů, jimiž se před válkou husitskou země Česká honosila, puzen byl sám Eneáš Silvius, znatel to uměleckých děl jižní Evropy, k vyznání, vážnosti a dosahem svým památnému: "Nullam ego regnum aetate nostre in tota Europa tam frequenter, tam augustis tam ornatis templis dicatum, fuisse, quam Boemiam reor. -" a dále praví: chrámy tato podivuhodné délky a rozsáhlosti k nebi prý se zdvihaly i oltáře jich zlatem a stříbrem se skvěly, roučha mešní perlami krášlena, nádhera všeho veliká a skvostnost náčiní kostelního byla podivuhodná".

O zvláštní výstavnosti klášterních kostelů souvěké letopisy a listiny žádné zmínky nečiní, kdežto staří spisovatelé skvělost a nadhera jiných chrámů jako Strahovského, Sázavského, Opatovického, Sedleckého, Zbraslavského a j. velebí:

Domnívám se tedy, že chrámy doby před Karlem IV. to byly, jichž velenost a ozdobnost přiměla potomního papeže Pia II. k nadšené chvalořecí svrchu položené. -" J.E.Wocel.

Ejhle počátek blížící se bouře v naší zemi: Opětovné spiknutí panstva proti králi Václavovi IV. v letech 1394 - 1403, ačkoli cíle svého zjevě nedosáhlo, valně podkopalo vážnost moci královské. Panství nepodařilo se se sice, aby dostalo krále trvale pod svou moc, kterou mimo provozovati nad ním na způsob takořka poručnický, ale poněvadž ty pokusy i dvoje zajetí královo zůstaly bez cíelného trestu, sobecké vášně i nižšího rádu braly si odtud odvahu k bujným projevům.

Nepokojní lidé brzo tu brzo onde dopouštěli se násilí, proti nemilým osobám i jich majetku, vznikala záští aneb soukromé války, jež král měl přetrhovati, ale nestačil k tomu náležitou měrou.

Rozmanitých násilných výstupků a nepořádků bylo v prvních 20 letech 15. věku v Čechách mnohem více, než kolich jich dosud našlo povšimnutí v dějepise. O mnohých vědělo se dosud příliš málo; některým výtržnostem dostává se nového světla bádáním, jež provozuje se českými historiky v archivech papežských. Násilnosti, o kterých se tak dovídáme z posledních let před upálením Husovým, dělají dojem ne sice jako zúmyslné přípravy, ale jako významné předzvěsti veliké bouře, která málo let později vypukla při smrti krále Václava.

Po Janu z Orle opatoval od r. 1389 kněz Petr za něhož učiněn byl první útok v r. 1415 na klášter Opatovický za následujícího rozvratu v celém království v době krále Václava IV. Klášter Opatovický, opatřen byl hradební zdí ozubenou, a tvořil ohrazený ostrov na Labi jako pevnůstka.

Členové řádu Benediktinského v Opatovicích byly rodu domácího českého, o čemž zachoval se doklad v listině, kteráž byla dne 27. ledna 1416 vložena do knih konfirmačních. Tam jmeneje se celkem 21 profesorů toho kláštera a mezi nimi ani jeden nemá přídomku šlechtického, ale též 14 z nich uvedeni jsou toliko svými jmény křestními a toliko 7 ostatních mají příjmění, z nichž žádné nenáležejí zjevně nějakému rodu šlechtickému. Jmenují se: Lazur, Bubáček, Pecka, Čanka, Bavůrek, Čapska, Petrovec, čímž spolučeskost kláštera jest potvrzena.

Pan Dr. Vojtěch Nováček přinesl z Říma opis bully papežské z 31. července r. 1414, jež se týká záští, které mezi četnými šlechtici ve východních Čechách tehdáž trvalo přes dvanáct let, ale dosud jsme o něm nic nevěděli. Nachází se ten list v registrech Lateránských papeže Jana XXIIII./č. 185. fol. 179-180/. Psán byl k biskupovi Litomyšlskému Janovi, jehož záliba v užívání světských zbraní vynesla mu přezdívu Železného; jako v četných jiných případech, papež ukládal Janovi Železnému, aby vyšetřil a urovnal spornou záležitost, o níž poprvé se dovídáme.

V řadě pomocníků Mikšových na prvním místě jmeneje se pan Jan z Opočna, jinak z Heřmanova Městce, jenž v českých písemnostech jmenoval se Janem Městeckým z Opočna. Statku Opočenského zbavil se již jeho otec Štěpán; ten náležel k milcům krále Václava, dostal proto od něho zápisem hrady Lichten-

burk a Žleby v Čáslavsku, a zavražděn byl od královských protivníků na Karlštejně r.1397.

Po Štěpánovi držel Lichtenburk syn jeho Jan, kterýž potom mabyl i Heřmanova Městce po strýci svém Jaroslavovi.

Jan Městecký neštítíl se žádného násilí ani prnevěry, a ve válce husitské stal se pověstným svou nespolehlivostí a rychlým vždy obracením po větru; vždy se hinil za ziskem a skutečně mnoho získal, ale také mnoho ztratil a velkých pokročení se dočkal.

Co třetí panský pomocník Mikšův byl Ota z Bergova na Bilíně. Tento starší Ota byl v letech 1388 - 1393 nejvyšším purkrabím Pražským, však nicméně účastnil se potom horlivě jednoty panské proti králi Václavovi, pročež jej tento měl ze všech pánu v největší ošklivosti. Syn jeho Ota mladší zastupoval někdy otce v jednotě panské; ve válce husitské byl protivníkem husitů. Matka Jana Městeckého, Káčena z Bergova, byla nejspíš sestrou staršího Oty, ať tudy Jan Městecký z Opočna a Ota mladší z Bergova byli by bratranci.

Kteraký účinek měla papežská bulla r.1414 o zášti východočeském, o tom nedovídáme se nic; nejspíš neměla účinku žádného a zůstala jen popsaným pergamenem.

Jan Železný, biskup Litomyšlský, dostával tehdy od papeže Jana XXIII. hojnou takových a podobných plných mocí, ale on ani při své železné povaze nevěděl si s nimi rady; tehdejší čas, rozjítřený různými náboženskými, byl tomu příliš nepřízniv. Kromě toho, aby papež podle práva církevního skrze zdejšího biskupa tak zakročoval do světských záležitostí v království Českém, to vůbec nikdy nebylo připuštěno, a všechny podobné pokusy dřívější i pozdější byly zdejší vládou odmítány, i znamenávaly takové pokusy nikoli konec nějakého nepořádku ve věcech světských, nýbrž začátek boje mezi mocí světskou a církevní.

K takovému zápasu tehdy se chystal, ale přišlo k němu z příčin jiných a mnohem důležitějších, nežli bylo šlechtické záští ve východních krajích českých. Nad jiné nemístným a nevčasným bylo nařízení, dané v naší bulle biskupovi Litomyšlskému, že kdyby on žalovaní páni a rytíři ho nechtěli poslouchati, může proti nim ku pomoci zavolati rameno světské. Kdyby to rameno světské, to jest

tehdejší vláda krále Václava IV., byla bývala hotova k mocnému zakročení proti výtržným šlechticům, byla by podle povinnosti své a podle řádu a obyčeji domácích záští potrestala anebo soupeře srovnala dávno dříve, než jeden z výtržníků uznal za dobré, žalovati jalově u papežské stolice na své škůdce, kterým dle vlastního přiznání svého napřed škodil on sám, - Jindřich Lacembok z Chlumu.

Pět čtvrtí roku po vydání bullu, kterou jsme se zabývali pan Jan Městecký z Opočna dopustil se násilnosti mnohem křiklavější, než z jaké v ní byl viněn. Stará letopisec vypravuje o tom krátce, ale jadrně, že roku 1415 na Vše Svaté v temné noci pan Jan Městecký a pan Bergov zlesli Opatovice klášter, a opata Lacura umučili až do smrti.

Byl to skutek v mírné a pokojné zemi neslychaný, skutek tak ukrutný, jaké potom po pěti letech ve vypuklé válce husitské podnikali Táborci; a k takovému skutku spolčili se již r. 1415 páni Jan Městecký a Ota z Bergova na Troskách, tedy páni, kteří potom ve válce husitské, pokud mohli, stavěli se dobrými katolíky.

Tito páni bratránkové museli k tomu míti mnohé pomocníky, a možná že leckterý z vladk, které známe z dřívějšího záští proti Lacembokovi, účastnil se také přepadení kláštera Opatovického. Umučený opat musel býti člověk letitý, ježto opatoval již na 27. rok; v knihách konfirmačních jest zaznamenáno, že jeho volba za opata byla úřadem arcibiskupským potvrzena dne 26. března 1389; jeho jméno píše se tam Petr Laczin /LC str. 208/, příjmení jeho bylo však Lazur, jakž vidmo z pamětí málo pozdějších.

Přepadení kláštera Opatovického nepochybňě nebylo událost tak osamělá a jako s nebe spadlá, jakž by se zdálo z kusého záznamu v Starých letopisech, nýbrž souviselo snad s dřívějším dlouhým záštím, jež nám teprve nyní objevila papežská bulla, a jistě s nějakými nehodami mezi králem Václavem a Janem Městeckým, o nichž však víme příliš málo. Naproti tomu dobře jsme zpraveni o krocích a způsobech, kterými byl obnoven pořádek v bratrstvu kláštera Opatovického a na místo usmrceného opata Petra dosazen opat nový. Vypravuje o tom notářská listina, sepsaná 27. ledna 1416, tedy čtvrt léta po zlezení kláštera, ve dvoře arcibiskupském v Praze u přítomnosti generálního vikáře a jiných osob duchovních jakožto svědků.

Tato listina nezmiňuje se o násilném skutku Jana Městeckého, než docela obchází ten děsný příběh, praví jenom, že když opatství v Opatovicích bylo uprzedněno smrtí opata Petra Lazura, mniši toho kláštera, jsouce na onen čas z něho vypuzeni, sešli se v klášteře minoritů v Hradci Králové, aby tam si zvolili nového opata.

Notářská listina vypočítává 20 profesorů kláštera Opatovického, kteří osobně byli přítomni při této volbě; jmenují se hned zpředu Věněk převor, Jan podpřevor, Jan někdy probošt, v Komárově u Brna, a dosti daleko od nich na 12. místě Chval probošt kláštera.

Celá polovice mnichů, kteří se sešli k volbě, žila trvale mimo klášter, konajíce duchovní správu v rozličných místech pode jménem proboštů beno prostě farářů a sice v Komárově na Moravě, ve Středě a ve Wahlstattě v Slezích, pak v předměstí Hradeckém, v Ždánicích, v Překouči, v Stolanech, v Kuněticích, v Bohdanči a ve Vrchlabí. Mniši při volbě rozdělili se ve dvě strany, tak jedna strana volila bratra Petra, faráře Přeloučského, druhá pak bratra Jana, probošta Komárovského, a spis o volbě Petrově pod pečetí klášterskou předložili generálním vikářům arcibiskupovým, žádajíce za schválení volby Petrovy.

Potom úřad arcibiskupský ohlásil výsledek volby a ustanovil lhůtu, v které měl se každý přihlásiti, kdo by měl nějakou námitku proti volbě; tu přihlásil se bratr Jan podobně zvolený a odporoval potvrzení Petra, řka, že jemu Janovi náleží právo lepší a vydavnější, poněvadž byl k opatství volen od starších.

Arcibiskup Konrád vyslechl strany a shledav spis o volbě, z ohledu na žádoucí pokoj a svornost napomínal je, aby oba zvolenci zreklí se práv z té volby jim plynoucích, i aby bratří navrátili právo voliti znova budoucího opata.

Té rady bylo uposlechnuto, a zvolenci vzdali právo ze své volby do rukou arcibiskupových samovolně a svobodně, a arcibiskup přijav to vzdání, svolal bratry k určitému dni do dvora svého v Praze; tu oni jsouce o způsobu volby poučeni od generálního vikáře Václava z Kouřimě, vznесli na arcibiskupa Konráda plnou moc, aby jim zvolil za opata jednoho z nich nebo jiného z téhož řádu, který by se zdál způsobilý k obnovení pořádku v tom klášteře a u přítomnosti notáře a svědků prosili arcibiskupa, aby to břímě na sebe

přijal. Arcibiskup děkuje Bohu, že ráčil tu různici přivésti k jednotě, za účelem pokoje a k uvarování budoucího nebezpečenství a škod přijal na sebe ten úkol, i radil se se svými rádci a s jinými znalcí práva o této volbě a o osobě užitečné, skrze kterou by klášter mohl být reformován a do předešlého stavu uveden. Při tom shledal, že přízni krále Václava, kterou chová k bratru Janovi svrchu dotčenému, mohl by klášter být uveden do předešlého stavu, a že by bratří toho kláštera mohli pod Janovou správou volněji Bohu sloužiti; pročež z moci naň od bratří vzesené zvolil bratra Jana za opata Opatovského kláštera a volbu tu vyhlásil bratřím a jiným přistojícím; též ustanovil určitou lhůtu k potvrzení této volby; když ta lhůta přešla, nedostavil se žádný zákonitý odporník, a ježto nebylo ani jiné překážky kanonické, arcibiskup přijav od bratra Jana obvyklou přísahu, ustanovil jej za opata. Notářský spis dne 27. ledna 1416 o tom sepsaný byl také vložen do knih konfirmačních /VII-188-190/.

Netřeba tuším o tom pochybovat, že co tento úřední spis vypravuje o skutcích a událostech, skutečně srovnávalo se s pravdou.

Ježto však v něm není ani narážky na ukrutný způsob, jakým dřívější opat Petr Lazur sešel se světa, můžeme se domysleti, že notář se srozuměním s úřadem arcibiskupským zamílcel zúmyslna tuto okolnost, a snad i leckterou jinou, které se dotýkati nebylo potřebí. ků právnímu účelu listiny. Nestojí v ní tedy vše, co by historik rád v ní viděl, ale co v ní stojí, na to se můžeme spolehnouti.

Zvláštního povšimnutí zasluhuje ta okolnost v ní vytknutá, že mni. ří Opatovičtí po smrti Petra Lazura sešli se k volbě nového opata nikoli ve svém klášteře Opatovickém nýbrž jinde, ve městě Hradci v klášteře jiného řádu; tato lostina vysvětluje tuto okolnost tím, že Opatovičtí na onen čas byli svému klášteru odcizeni a z něho vypuzeni /hac vice dicto monasterio alienati et expulsi/. Z toho dlužno souditi, že lupiči po vykonaném přepadení kláštera podrželi jej nějaký čas ve své moci, a rozprchlí mniši proto nemohli se do něho vrátiti.

Tento stav, kdy klášter Opatovický byl bez mnichů, musel trvati aspoň několik neděl, ne-li až do všestranného smíru docíleného v Praze ku konci ledna 1416; neboť polovice mnichů, kteří účastnili se volby opata v Hradci Králové, museli být svoláni ze svých

odlehlých stanovišť po Čechách, na Moravě a ve Slezích, kde byli zaměstnáni správou duchovní, a při tehdejším způsobu cestování nemohli za několik dní po ustanovené usmrcení Petra Lazura shromážditi se v Hradci Králové, kdež provedli dvojatou volbu.

Vedle jednání úřadu duchovního, kterým klášter Opatovický hrubě rozrušený byl navrácen do předešlého stavu, šlo současně jiné jednání o smír mezi králem Václavem se strany jedné a mezi Janem Městeckým z Opočna i Otou z Bergova na Troskách se strany druhé, kteří byli Opatovického opata usmrtili a mnichy rozprášili. Zachoval se o tom souvěký zápis v knize Starého Města Pražského z dne 31. ledna 1416; purkmistr a rada Staroměstská v něm vyznávají, že král Václav "urozeným pánum, panu Janovi mladšiemu z Opočna odjinud z Městce, a panu Otovi z Bergova otjinud z Trosk, všecky viny, nechuti i protivenstvie, kterýchž jsú sě byli dopustili proti Je-ho Milosti a proti koruně České, a zvláště pro ten klášter Opatovický i jinak, kteříž jsú s JMtí byli zašli do sie chvíle, jim i jich všem, kteříž jsú vedle nich zašli v těch válkách, z své zvláště milosti odpustil jest milostivě a je přijal jest k své milosti, i nám též učiniti přikázal jest; pročež také purkmistr a konšelé, jsouce poslušni pána svého, odpouštějí jim všechny viny proti nim učiněné a mají ty pány za navrácené k milosti králově.

Avšak již po roce stala se jim oběma milost od krále Václava IV. jakž následující list svědčí: /Letopisy III 21/.

Restitutio dominorum Joannis junioris de Opoczna alias de Miestecz et Otto de Bergov alias de Trosk.

"My purkmistr, konšelé i všechna rada velikého města Pražského, vyznáváme tímto listem obecně všem: Tak jako nejjasnější kníže a pán, pan Václav z Buožie milosti římský král, po vše časy rozmnožitel říše a král Český, dědický, přirozený a nejmilostivější pán náš, urozeným panám, panu Janovi mladšiemu z Opočna, odjinud z Městce a panu Otovi z Bergova, odjinud z Trosk, všecky viny, nechuti i protivenstvie, kterýchž sú že byli dopustili proti JMstí a proti koruně české a zvláště pro ten klášter Opatovický i jinak, kterak jsú s JMtí byli zašli do sie chvíle - jim i jich všem, kteří jsú vedle nich zašli v těch válkách, z své zvláště milosti odpustil jim milostivě a ji přijal jest k své milosti i nám též učiniti

přikázal jest.

A my svrchupsaný purkmistr a konšelé JMsti jako pána svého jsúc poslušni, svrchupsaným pánom a jich všem, jenž sú vedle nich zašli, všechny viny proti nám učiněné odpustili jsme a tímto listem ot- pustieme, a je úplně známe za navrácené k milosti pána našeho, krá- le svrchupsaného.

Na svědomí toho svú pečet menšie městskú k tomuto listu kázali /sme: přivěsiti. Jenž jest dán v Praze, léta od narození Syna Buoží- ho tisíc čtyři sta v šestnáctém létě ten pátek před Hromnicemi.

/Klášter Opatovický, jakož byl tehdy obyčej u bohatých klášterů o samotě stojících, byl stavěn a ohrazen tak, aby se mohl poněkud brániti zevnějšímu nepříteli. Roku 1287 Zaviše z Falkenštejna byv na horách Železných od Hajmana z Lichtenburka na cestě přepaden a oloupen, s nemnohými utekl do Opatovic a našel tak útočiště před pronásledovateli /Kron.Zbrasl.v Pamětech IV. 31/. Na povahu klášte- ra jako tvrze ukazuje též zlezení r.1415, i odražení Hradčanů od Opatovic r.1420/.

Ježto máme před sebou zášti dvou pánů s králem, kteréž vedlo ku přepadení kláštra Opatovického, sluší se také přihlédnouti ku právnímu postavení toho kláštera. Benediktinský klášter v Opatovi- cích byl ode dívna i až do války husitské klášterem královským t.j.zeměpán byl jeho ochráncem; jako jiné bohaté kláštery tohoto postavené platil také klášter Opatovický každoročně do komory královské stálou peněžitou dávku, která slula berně, a činila u to- hoto kláštera na počátku 15.věku 200 kop grošů českých, a v posledních letech před vypuknutím války husitské 300 kop gr. Král Václav na podzim r.1401, když přebýval v Kutné hoře, zapsal tuto klášters- kou berní /200 kop/ z Opatovic panu Jaroslavovi z Opočna, jenž byl nejspíš bratrem Štěpána z Opočna a tudy strýcem Jana mladšího z Opočna čili Městeckého; pan Jaroslav měl ten důchod bráti z kláše- ra každoročně do vůle královny, a zároveň obdržel od krále opravu a obranu /tuitionem et defensionem/ nad klášterem Opatovickým, aby jménem královým chránil opata a konvent i jejich poddané pro- ti všelikému násilí, útiskům a obtěžování, když by o to byl požádán. V úvodě zápisu odůvodňuje se to darování tím, že prý král nechce, aby opat a mniši nebo jejich poddaní byli od kohokoliv ve svých právích mylni a trpěti měli škody a svízele.

/Zápis na opravu a na berni z Opatovic nachází se v kodexu bibl.

university Pražské VI A.7, jenž na hřbetě má nápis: Copiarium dipl.
Przemyslaeum, fol. 41. Zápis byl vydán v Kutné Hoře, ale rok a den v
opise schází; bezpečně však stalo se to obdarování okolo 1. listopadu
1401, neboť král Václav přijel do Kutné Hory v druhé polovici října
1401, a v zápisu jest ustanovenno, že Jaroslav z Opočna prvních sto
kop má dostati na sv. Martina nejprve příštího /11. listopadu/; lis-
tiny které v tom kopiáři jsou vepsány před tímto zápisem a po něm,
pocházejí z let 1401-2, a jmenovitě na listě 42 vepsán jest zcela
podobný zápis datovaný v Kutné Hoře 5. listopadu 1401, kterým král
Václav Jindřichu Lacembokovi z Chlumu dal na klášteře Podlažickém
opravu a roční důchod 60 kop gr. z berné toho kláštera; není pochyby
že oba zápisu, na Opatovice i Podlažice, vyšly ze stejné potřeby
králové a byly vydány skoro v stejný čas./

K čemuž král tehdy užíval berně klášterské, ukazují potom další
příklady jejího darování. Krále Václav listem daným v Praze 15. červ-
na 1417 panu Pútovi z Častolovic dal právě, aby ze sumy berně, kte-
rá každoročně vycházela z kláštera Opatovického do komory králov-
ské, bybíral od toho kláštera každý rok 150 kop gr. do vůle královny
a s tou výminkou, aby Púta za ten důchod sloužil králi s lř kopiní-
ky opatřenými dobrými koňmi a zbraněmi, kdykoli by o to byl požá-
dán; v čas takové služby dostával by od krále zaopatření. Králi i
Pútovi byla vyhrazena čtvrtletní výpověď tohoto služebného poměru.
Kdo tehdy bral ostatek berně z Opatovic, není povědomo. Po smrti
krále Václava král Sigmund v Čáslavi 26. listopadu 1420 dal svým
pomořníkem panu Alšovi Holickému ze Šternberga a panu Pútovi z
Častolovic zápis toho obsahu, že ji za služby prokázané jemu proti
rebellům jest jim dlužen 3000 kop gr. v kteréžto sumě zastavil jim
celou sumu berně, totíž 300 kop gr., kterou klášter Opatovický každo-
ročně platil do komory královské, aby si ji vybírali příště Aleš
a Púta každoročně dotud, dokud by jim dlužné 3000 kop nebyly od
krále zaplaceny; zápis tento měl platiti také každému, kdo by jej
měl s dobrou Vl. pánův Alše a Púty čili komu by jej postoupili.
Málo dní později, totíž dne 5. prosince 1420, přiznali se k tomuto
listu Sigmundovu Jan opat Opatovický, Věnek převot, Jan subpřevor,
atři jiní kněží jménem všech ostatních kněží a bratří kláštera
Opatovického, s tím dalším závazkem, kdyby klášter někdy neplatil
onoho úroku 300 kop, že by pánové Púta z Častolovic a Aleš Holický
ze Šternberka mohli se uvazovati v jeho statky.

My Jan z Poczenic Milosti Bozie Oppat w Opatovicích knyez

Waniek přewor kniez Jan subprzewor, kniez Hawel ffararz ze Ždaniez,
kniez Woytiech, fararz z Ossicz, kniez Tomass, ffararz z Drziecze y
wsseczka gina kniezy a bratrzye toho conwentu a klasstera Opato-
wiczkého, zákona swatého Benedícta y nassy namyestczy a ponasstupc-
zi nassi. Wyznawame timto listem zewně a obecnie przedewsesmy kdož
gici czisti anebo cztuzce slisseti budu že nayjasneissie knieze
a pan pan Sigmund rzimsky kral wzdy rozmnožitel rzsisse, kral uher-
ski a czaski kral pan nass milostiwy znamenaw statecznu a snaznu
sluzbu od urozenych pannuow pana Puothi ze Czastollowicz a pana
Alsse z Sternberka od ginud z Hálacz; y dal gim y gich buduczim
Trzi Tissicze kop grusuow dobrich strziebrnych razu prazského na
nassem klasterze na Oppatowiczich y na tom na wssem zbozi czoz
k tomu nassemu klasteru przilezy aneb przislussie.

A my swrchupsaný Jan w ti czasi oppat y wesskery conwent y nassi
budouci slibugem gim swrchupsanym urozenym pannuom a gich buduc-
zum s tiech trzi tisiczu kop grossuow úrok platiti a dawati trzi
sta kop grossuow dobrych strzibrnych razu prazského. Alle ti vzdick
ně na swateho Girzie puol druheho sta kop gesto nynie neyprw ma
przigit i a na swateho Hawla puol druheho sta grossuow gesto potom
yhned ma przigit i a tak na kazde leto mame, slibugem gim a gich
buduczich dawati a platiti ouplně až doczela na trzi roky bez pro-
mlczenye hotowymi powinny dotud, dokudžby kral Sygmund pan nass mi-
lostiwy nebo kral buduci swrchupsanym urozenym Pannom a gich bu-
duczych, trech swrchupsanych trzi tisiczu kop grossuow hotowymi
peněti uplnie a doczela nezaplatil a nedal. Jestly že bychom my
swrchupsany Oppat y wsecken conwent tiech peniez urocznich puol
druheho sta kop grossuow nassim wierzi y gich buduczim na
ti roki totiž na swateho Girzie nebo na swateho Hawla nedali a
penezy hotowymi nezaplatili czehož bozie neday tehdi gim swrchu-
psanym pannom a gich buduczim dawame tiemto listem plnu mocz y
plne prawa ty penieze wzieti w krzestanech hebo židech na nassi
nawszych sskodu a nasse lidy, kterez máme a k nassemu klasteru pri-
slussegi nebo gesstě mieti budou nebo nassi buduci mieti budu
magi mocz gie gymati stanowati w miestech hrazenych y w nehrazen-
ych we y na czestach a gimi zagimati y take se na lidi po wssy y
we dwory y rodiny mohu se a magi uwazati dozud, dokud by swych za-
drzenych urokow newibrati ouplně az dā czela y se wssemy sskodami,
kteréž by wzessly a gie ukázati mohli dobrým swědomym a my proti
tomu nemáme mlueiti ani otpierati. Pakli bychom czo mluwuli to by-
chom uczinili proti swe czti y proti swemu zapisu.

A kdož by tento list umiel s nassich wierziteliow nebo s gich bu-
duczni dobru wuli tomu dáwame též mocz plnu y plne prawo czos ten-
to list swiedczy. A toho wsseho na swiedomie a pro lepssy gistotu
y pewnost plnu a dokonalu my wssickni swrchupsany s nassim dobrým
rozmyslem a wuoly nassy wiedomey swe peczeti y wosk wydawame to-
tiž oppatowu a conwentsku toho nasseho conwentu a klastera Opato-
wiczkého dali sme przimiesity a na utwrenye tomuto listu genž gest
psan a uczenen leta narodenie syňa bozieho tisicz cztyry sta we
dwadczatem letye ten cztrrtek pred swatym Mykulassem.

Tehdaž roku 1420 zuřila již válka v zemi České. Klášter Opato-
wický byl zavčas osazen vojskem stražy královské, a sice vložili

do něho posádku pan Jan Městecký z Opočna, jenž byl zároveň hejtmanem v Chrudimi, a pan Hynek Červenohorský z Náchoda a z Abersbachu, jenž hejtmanil v Jaroměři.

Tato posádka statečně odrážela útoky, kteréž husitští měšťané z Hradce Králové podnikali na klášter Opatovický: prve vytáhli okolo 18. prosince 1420 na klášter, ale byli při útoku krvavě odraženi a mnoho lidí jim pobito; a když Hradčané 22. března 1421 podruhé vytáhli proti Opatovicům s vozy, posádka Opatovická vytrhla proti nim, porazila je u Podolšan, a zjavši jim do tří set lidí, odvedla je do kláštera. Ale když potom v dubnu 1421 valné vojsko husitské vytáhlo z Prahy do východních Čech, podmaňujíc sobě města a vypalujíc kláštery, posádka Opatovická opustila klášter před tímto přívalem, a jedn z vůdcův husických Diviš z Miletínka, vypálil klášter nikým nebráněný. Mnisi Opatovští utekli se hlavně na své statky do Slez. Klášter Opatovický nezpamatoval se nikdy z té záhuby. Statky jeho v Čechách přešly do rukou světských. Klášter Opatovický byl tedy zkažen od husitů, teprv když jej opustili poslední obránci, jež tam vložil Jan Městecký a Hynek Červenohorský.

Vráťme se ještě jednou ku přepadení Opatovic v noci na Vše Svaté 1415, kdy týž pan Městecký byl útočníkem, — a zároveň drancovatelem. Z register Lateránských vyšla o tom nyní na jevo nová zpráva s podrobnostmi dosud neznámými.

Jest to bulla papeže Martina V., vydaná v Kostnici dne 5. prosince 1417 k Janovi biskupovi Litomyšlskému; podnět k ní zavdala žaloba, kterou někteří benediktini Opatovičtí podali proti opatovi Janovi, který jak víme byl od arcibiskupa Pražského dosazen dne 27. ledna 1416. Ježto papež Martin V. byl zvolen a posvěcen při koncilii Kostnickém teprva v měsíci listopadě 1417, byla žaloba mnichů Opatovicích psána nejspíš již dříve za dlouhého uprásdnění stolice papežské a čekala v Kostnici na vyřízení.

Obsah žaloby, jež byl pojat do bully, obracel se proti opatovi Janovi, ale též proti panu Janovi Městeckému. Benediktini Opatovičtí totíž žalovali, že pan Jan z Opočna s velkým množstvím pomocníkův a spoluviníkův byl přistoupil nepřátelsky k dotčenému klášteru, oloupil jej o zlato, o stříbro, klenoty, ozdoby a jiné vzácné svršky, ba pobral i klenoty mrtvolám uloženým v hrobích, a tak prý třikrát klášter ohoupil a opata Petra zajal.

Klášterníci ve strachu se rozutekli, a když pak do kláštera se na-
vrátili pan Městecký prý přinutil je velkými pohružkami, aby si
zvolili za opata Jana dřívějšího probošta toho kláštera, kterýž prý
za opata Petra pro své výstupky a ošklivý život byl odešel, a potom
tomu pánovi slíbil dátí ~~xx~~ velkou summu peněz, budeli zvolen za opa-
ta. Tento Jan, dřívější probošt kláštera /tj. hospodářský správce,
provisor/, jenž dosáhl volby svatokupecky a násilím předstíral prý
klamně, jakoby ta volba byla kanonická a příslušnou autoritou po-
tvrzena, i vydával se za opata toho kláštera a dosud se vydává, a
jakož násilím vkročil, tak i násilím vládne a spravuje.

Pročež benediktini Opatovičtí prosili papeže, aby učinil opatření,
jakého klášter potřebuje. Papež Martin pak jsa této žádosti naklo-
něn, ale nemaje bezpečně vědomosti o těch věcech, nařídil biskupovi
Litomyšlskému, aby obeslal bývalého probošta Jana a jiné osoby i
vyslechl je o tom, kterak Jan se vnučil a kterak spravoval klášter
ve věcech duchovních i světských, a podle výsledku měl biskup moc
zbavit Jana důstojnosti opatského. Část bully obsahující žalobu,
otiskl dr Nováček v Č.Časop.Histor.1903, 88/. Opat Jan nebyl se-
sazen, nýbrž zůstal ve svém důstojenství v Opatovicích až do zkázy
kláštera; podle záznamu v knihách konfirmačních /VII. 284/ opat
Jan svolil 10. března 1419 ke směně o faru v Čisté u Nové Paky, a
dne 5. prosince 1420, jakož již bylo dotčeno, podrobil se důsledkům
Sigmundova zápisu na klášter Opatovický.

Žil ještě r. 1431 vzdálen od vypáleného kláštera svého, na Moravě
anebo ve Slezku. /Svědčí o tom notářská listina, daná 16. ledna r.
Jana

1431 na hradě Těšínském u přítomnosti opata Opatovického, tištěná
v Pitterově Thesaurus absconditus str. 199. 202. Sedláček v Místo-
pisném slovníku str. 668 praví, že opat Jan 1421 s konventem vystěho-
val se do Moravy, a po jeho smrti že proboštové ve Středě /Neumarkt
ve Slezích/ titulovali se Opatovskými. S tím nesrovnává se tvrzení
Solařovo v Dějepise Hradce Kr. str. 33, že 1421 v dubnu nástupce Ja-
nův opat Jakub s několika bratřími vystěhoval se do Štěrky; Solař
také jmenuje několik tamějších nástupců v opatství až do r. 1537,
vše bez udání pramene/.

Opatovický klášter po své zkáze nabyl větší proslulosti, než jaké
poříval kdykoli za svého trvání. Dopomohlo mu k té pohrobní slávě
nepochybně oloupení skrze Jana Městeckého. Pověst chtíc vysvětliti,
proč tento katolický pán předešel Tábory v pustošení klášterů,
přimyslila Opatovickému klášteru náramné bohatství, jmenovitě ne-

vídaný a neslýchaný poklad chovaný v zemi pod sklepy, jehož prý Jan Městecký rád by se byl zmocnil a proto prý učinil onen zločin-
ný útok na klášter.

A pověst dále vypravuje, že Jan Městecký prý nemoha se doptati pod zemních pokladův, pobral klenoty kostelní a hotovost peněz. A svolal do Opatovic mnoho zemanův a paní i panny /méně poctivě/a učinil jim hodování na ty klášterské kalichy a hodovali zde za 16 dní Podle bohatství a výšky berní, kterou klášter platil 200 kop ročně, byl klášter Opatovický asi na desátém místě; papežského desátku platil 19 kop ročně.

Dále zachoval se písemný důkaz na to, že klášter Opatovický na počátku války husitské, před svým vypálením nacházel se v takové tísni peněžité, že na svou obranu proti husitům musil si vypůjčiti 128 kop gr. od Pražského kupce Antonína a zastavil mu za ně bohoslužebná roucha s některými ostatky svatých./Toho dluhu týká se notářská listina z r. 1431 tištěna B. Pitterem v Thesaurus-absconditus str. 199-202 v níž Opatovický opat Jan jménem rozptýleného konventu svého vyznává se býti dluhem povinen, zastavena roucha zatím byla přešla od kupce Antonína již do druhé a do třetí ruky/.

Kronikář Hájek na konci svého prvního vypravování o pokladě Opatovickém již připravuje na druhé jednání dramatu, řka, že "taková věc poletech padesáti a šesti také na jevo vyšla, že nějaký Jan, jenž byl na ten čas v držení Heršmanova Městce, chtě tomu pokladu, kázel opata toho kláštera ukrutně mučiti".

Potom Hájek na listě 371 k r. 1415 vypravuje o oloupení kláštera Opatovického.

Král Václav želel toho, co se stalo v klášteře, a obesílal opětovně Městeckého, aby s ním o tom promluvil, ale on zanedbal příje-
ti, až prý to vešlo v zapomenutí.

Panství biskupskému v Litomyšli učiněn také konec válkou husitskou. Litomyšl dobyta jak známo v r. 1425 od Prokopa a odevzdána Jeníkovi z Vedanic, který město Litomyšl držel až do bitvy u Lipan 1434 v níž byl zahynul. Na to zmocnil se Litomyšle, s přivolením krále Zikmunda pan Vilém Kostka z Postupic.

R. 1420 při vypuknutí války stál pan Městecký odhodlaně po straně králově Sigmunda, odpíráje všelikou silou moci urputnosti a lstí Pražanům a Žižkov ačkoliv přislíbil s nimi býti a byl proti nim

velmi ukrutně; pročež korouhev jeho /žebříky/ visela v Starém městě Pražském na pranéři vedle korouhve pana z Plavna, zpronevěřilého. Dále Jan Městecký t.č. kapitán královský v městě Chrudimi šeredně se zachoval na jaře r. 1421, an dobyv Chotěboři Táborům, kteří se byli vzdali slibu a víry ba i hrozný osud nad nimi vykonal a vykonati dopustil. Pravda sice, že Táboři vedeni jsouce žákem Hromádkou z Jistebnice moci dobyli hrazeného města Chotěboři v lednu 1421 a měšťanům tamním oloupili; byl to skutek vůči moci, kterou ještě v ten čas královstí, ve východních Čechách měli, nad míru odvážlivý. I nemohli toho městí pánové královstí s horníky i udeřili užívajíce nepřítomnosti jedné části Táborů, kteří byli vyjeli do okolí pro potraviny o hromnicích na město. Byl tu vůdcem Jan Městecký a pověstný mincemistr kutnohorský Mikeš Divůček z Jemniště, pan Flaška Smil z Pardubic, pan Púta z Častolovic, pan Čeněk z Přibyslavi s horníky a jinými měšťany a šlechtici. Že pak měšťané Chotěborští nemohou dobrého požili od Táborů i nedrželi s nimi nechtějíce se pánum brámiti což vidouce Táboři poddali se na milost. "Pan Opočenský smluvil je dolnov" praví letopisec "a slíbil jim svú věru i čest, že jich životem nic nebude". Avšak neměti horníci, žádostiví krve zbiži jich hrozně. výše tisíce s třemi kněžími. "Nahnali jsú jich tu tři sta do stodoly a spálili." To vidouce jedna žena, že muž její již hoří, vskočila tam za ním do ohně a shořela se svým mužem" - Jiní spáleni jsou na Horkách a mezi Čáslaví a Horou na hřbitově u kostelíčka v Loších, jiní vlečeni až do Hory kde vmetáni jsou do šachet.

Hromádka sám s dvěma kněžími veden na Chrudim, kdež pan Městecký byl kapitánem a tu upáleni všickni tři prostřed tynku na hranici. Tak zahynul žák Hromádka zakladatel Tábora r. 1420.

Brzo však zastihlo krutého paňa Jana Městeckého pokrojení nemalé an se musel i s Chrudimi Pražanům a Žižkovi vzdáti a na jejicj výminky přistoupiti. -

Ku konci památného v dějinách českých léta 1420, zdálo se sice jakoby štěstí válečné aspoň na východu a na severu země České k neprátelům husitův bylo skloniti se chtělo.

Po dobytí a zboření cisterciánského kláštera Svatého Pole na Opočensku bratři "Orebští" a Hradečtí měšťané s panem Alšem Vřeš-

ťovským z Riesenburku vytáhše 18.prosince k Opatovicům, šturmovali ku klášteru odbyti jsou velmi krvavě; páni Viktorin a Hynek bratři z Poděbrad a strýc jejich pan Jan Puška z Kumštátu sužování byvše vojsky královskými na statcích svých volali ku pomoci Pražany a Orebity, ale Pražané hrnuvše se dne 17.prosince ke Brandýsu n.L.a osadivše jej s několika tvrzeními okolními, přes třeskotou zimu, která v ty dny připadla, vrátili se domů zase 25.prosince 1420 takže pan Hynek nedaleko hradu svého Poděbrady utrpěl dne 26.prosince bolestnou porážku, 70 bojovníků ba bojišti ztratit. Dne 14.ledna 1421 pan Jan Městecký z Opočna z Kutnohorskými řavíři a jinými městy královskými vpadeš u veliké síle náhle do městečka Přelouče, kdežto houf Táborů byl v kostele se ohradil, pobili a zajmuli je všecky a přišedše odtud 125 zajatých s knězem Valentinem do Kutné Hory dali je vmetati do šachet.

Brzy na to Hromádka z Jistebnice hejtnář Táborský zmocnil se hrazeného městečka Chotěboře; Kutnohorští s mincemistrem svým panem Mikulášem Divůčkem, pak Jan z Opočna, Čeněk z Přibyslavi, Arnošt Flaška z Pardubic i Půta z Častolovic s hojným lidem položiti se okolo Chotěboře dobývajíce jí. Hromádka vida, že i Chotěbořtí sami byli jemu nepřátelé, dal se do vyjednávání a maje od pánů v slib pode cti a věrou, že posádce na životě ublíženo nebude vzdal se konečně bez boje se vším lidem svým dne 3.února.

Bohužel ale vítězové neměli té ušlechtilosti do sebe, aby zamítali zásadu, že slovo kacířům dané, nevíže. Na doléhání zvláště němců kutnohorských věhnáno jest tu v Chotěboři asi 300 zajatých do stodol a spáleno, jiní pak na cestě k Hoře v Loších podobnou smrtí utraceni. Ostatní pak do šachet vmetáni jsou tak, že všech asi 700 lidí pádně zahynulo; Hromádka pak s dvěma kněžími zaveden jest do Chrudimi a tam na náměstí veřejně spálen. Vyznati se musí, že Tábori, jakkoli ukrutní, skutku tak ohavného nedopustili se nikdy.

R. 1421 dne 26.března vytáhli Pražané se Žižkou k dobývání města Berouna po jehož dobytí Žižka odebral se na Tábor k urovnání rozbrojův; větší pak částka vojska jeho zdá se, že zůstala s Pražany ku kterýmž se také připojili bratři Oubští ze Hradecka s pány Poděbradskými a jinými.

Hradečané byli utrpěli v bílou sobotu 22.března 1421 novou porážku

vytáhše a vozy proti klášteru Opatovskému podstoupeni jsou od královských bojem u Podolšan,kdežto nejen hejtman jejicjh Lukáš zabit ale i ke 300 zajatých na klášter odvedeno. To bylo příčinou že nyní spojené vojsko husitské po nedlouhém odpočinutí, vytáhlo dne 13.dubna vysvobodit východní Čechy a Moravu z rukou králov vých. Nejvyšším vůdcem výpravy té byl pan Hynek Krušina z Lichtenburka ,vskutku ale byl jim kněz Jan někdy mnich Želivský. Pražané vzavše Kutnou Horu spojili se ten den po sv. Marku r.1421 s Žižkou od Tábora přicházejícím a přirazili třetí den po sv. Marku před Chrudim. Chrudim byla zavřena.I jednají s hejtmanem panem Městeckým,aby město bez krve prolití vydal v ruce Pražanů.Odporuje Jan,jedhání nemá výsledků.I obeženou Pražané s Tábory nazejtří den sv.Vitališe,město Chrudim kolem do kola a přilnou až ke příkopům hradebním. Viděl pan Jan Městecký,že více neodolá.I vešel v mír a pokořil se Bohu před Nejsvětější svátosti Těla Páně - prose pokorně,aby jemu odpustili - "že byl odpůrcem pravdy". Od té chvíle musel být s Pražany.Skutečně se také dostavil s lidem k dobývání Jaroměře,kdež jednal podobně jako on pan Čeněk z Veselí. Avšak v srdci svém neprestával býti nepřítelem a i samému Žižkovi.Ukázalo se to r.1423,kde Žižka nejvíce v krajích polabských meškaje pánům tamním velmi byl nepohodlný. "Táhl Žižka po kraji Hradeckém,lidi sobě podmaňuje,i sbierali jsu se páni na něho." Známa jest bitva u Hořic,kde pan Čeněk z Veselí,pan Arnošt z Črnčic,jakož i Jan Červenohorský,pan Pašta Častolovský a náš Jan Městecký udeřivše na Žižku poraženi jsou od něho na vrchu sv.Gotharda u Hořic.Dále známo jest válečná půtka mezi Divišem z Miletínka a panem Krušinou j jedné a Žižkou se strany druhé u Strachova blíže Hradce. Brzo potom a sice v pátek po sv.Bartoloměji,pan Jan Městecký z Opočna a pan Půta Častolovský vskočili do předměstí u Hradce,i vypálili ulici. Křižovníci,a skočivše až k sv.Anně do kostela "i zabijí kněze Jana od sv.Anny o svátost těla Božího rozsypí i ztlačí".- Tohoto násilí nezapomněli Hradečtí i pomstili se pánum za to po návratu Žižkově z Uher na počátku roku 1424. Záští Hradeckých proti panu Městeckému z Opočna nebylo nového podnětu,an vzniklo podezření,že by strana pana Jana Měst. Žižku chtěla úkladně zprovoditi ze světa.Bylo to v měs.listopadu r.1423,kde Žižka válčil táhna po Moravě a Uhrách,tu pan Jan Měst.a Půta

z rozkázání sněmu Pražského konali cestu poselskou ku králi Sig-mundovi na Královský Bělehrad o glejt a o další rokování. V ten čas připadá výstraha, kterou Hradečtí dávají Žižkovi tímto listem: "Oán Buch všemohúci rač býti s tebú, se všemi bratřimi věrnými i s námi hříšnými, svú svatí milosti i pomoci! Bratře Žižko, i bratře nám nejmilejší! Věz žet jsme jednoho Opočenských strany jali vězně dosti znamenitého, kterýž jesti nás zajisté zpravil, že již jeden s tebú u vojště, kterýž tě má zamordovati, a za to má ještě třiceti kop gr.vzíti, a již deset kop hotových vzal. Pak toho jistého mordéře zná Pavel s černú hlavu kaderavú, toho listu ukazatel. A protoť sme my jeho k tobě vypravili, kterýž tě má vše-ho úplně zpraviti, kdož to jednají, a kterak to má jednáno býti, a kdo to má učiniti, ktežto všechny jí, ktežto všechny toho toho ukázati. Kteremužto Pavlovi prosíme, aby jemu věřil, což s tebú od nás o té věci mluviti bude.

Pán všemohoucí rač tě zachovat k své chvále a k prospěchu věrným obcем. Dán v Hradci nad Labem, v pondělí, v třetí hodinu v noci, před sv. Kateřinou, rukú tvého kněze Ambrože. Janek Hvězda purk-mistr, konšelé a tvůj kněz Ambrož."

Pochopitelně, že po obdržení tohoto listu hnevem zahořel Žižka na Jana Městeckého; navrátil se do Hradecka jal se ihne válečně atihati jej i jeho stranu. "Léta Božího 1424 na den Božího křtění bratr Žižka a Hradečané porazili pány Jana Černohorského, pana Jana M. Opočenského, pana Arnošta z Černčic, a druhé zbili a zjíma-li v Skalici za Jaroměří".

Hned potom táhl Žižka s lidem svým k Hostinnému, městu a sídlu pana Jana Opočenského, a šturmem dobýval města; avšak nepřemohl ho neb mnoho bylo zde pobito a raněno, i adtrhl Žižka odtamtud, táhna dálé po pánech a pomstu bera.

Tak zmítána byla vlast naše bouřemi válečnými a zpustošen též i celý kraj Hradecký. V měsíci dubnu r. 1421 přitáhl s vojskem svým Diviš z Miletínka ku Opatovicům a klášter vypálil a zboží jeho zmocnil se. Nešťastný opat Jakub, nástupce Janův zachránil se s několika bratřimi ve Slezsku, kdež přejal správu proboštství Střed-ského, kláštera Opatovskému podřízeného podržev však sobě a svým nástupcům titul opata kláštera Opatovického, aby památka tohoto druhdy slavného kláštera alespoň jménem se zachovala, chtíc tím svolu háliti právních nároků svých na majetek.

hájiti právních nároků svých na majetek klášterní jemu násilím odňatý. Opat Jakub zemřel ve vyhnanství tom r.1430.

Z exulantských jeho nástupců připomínají se při r.1431 opat Jan III. a r.1438 opat Petr a r.1480 opat Jiří I. od r.1482 do roku 1498 byl opatem Jakub II./Dobneri:Monum IV.428/.

Posledním opatem byl Jiří II., který r.1537 před svou smrtí postoupil proboštství Středské se vším příslušenstvím biskupu Vratislavskému, aby se nedostalo do rukou jinověrců/Donneri/Monum 87/. Avšak titul opatu kláštera Opatovického podržel se ještě do roku 1537, kdy zemřel poslední téhož titulu opat Řehoř ve Středě " a s ním všecko Opatovské", jak poznamenal kronikář.

Král Sigmund dostal se na český trůn po dlouhém smlouvání a pánum za povolnost jejich na veliké ublížení stavu duchovnímu velmi štědře se odměnil. Tehdáž došel i Diviš Bořek z Miletínka odměny. Roku 1436 dne 21.září zapsal mu král v 4500 kopách hrad Kunětickou Horu, městečko Bohdaneč a vsi Nivčice, Bystřec, Kasaličky, Rybitev, Lhotku, Neratov, Živanice, Přelovice, Sopřeč, Habřinu, Žaravice, Břehy, Křičeň, Rohoznice a dvůr ~~KK~~ poplužný Osice s dvorem, Osičky, Polizy, v Dobřenicích s 3 lidmi, Ždámice s popl. dvorem, Podolšany, Opatovice, s dvorem, Lhotku, Pohřebačku s dvorem. Hrobice, Němčice a dvorem, Kunětice, Brozany, Hradiště, Ohraženice, Srch, Rosice, Trnovou, Doubravice, Lohynice, Mělče, Hrádek, Pojhranov, Černou, Velké Kavčiny? Malé Kavčiny, Stěhlovou, Dříteč, Bukovinu, Borek, Újezd, Rokytno, Bohumileč, Dražkov, Dolany s dvorem, Ořundrov, Černou za Bohdanči, þ Stolany s dvorem a příslušenstvím. Panství to měl Bořek držeti do té chvíle, až by mu král dal čtvrt léta napřed věděti

Roku 1487 dne 10.května zapsal mu do kláštera Opatovského městečko Přelúč, vsi Velkou a Malou Lhotu atd. i 600 kop gr.pražských.

Statky tyto přešly v držení Divišova bratra Jetřicha, který postoupil je bratru Soběslavovi a konečně přešly na Jiřího z Poděbrad, který když se stal králem českým odměnil se Soběslavovi za jeho služby, uděliv mu milost dne 20.ledna 1459, aby hrad Kunětickou Horu otci jeho zastavený do svého života držel.

Románský kostel klášterní v Opatovicích ze ssutin svých více nepovstal a zbytky jeho zdiva bohužel docela rozvezeny byly po celém okolí.

Památce mnichů Opatovických.

Slavně hlaholilo jméno Benediktinů Opatovických, po vlasti české. Širokým okresem šířila se pověst o pilnosti a učenosti bratří mnichů, kteří důmyslem a pilnou rukou vzdělávali zdejší kraj, pravděpodobně pustý, bažinatý a toliko lesem pokrytý, Z důchodu jež ze statků klášterních plynuly vzdělávaná byla zanedbaná půda a stavěny v jednotlivých osadách kostely. Avšak pověst o neobyčejném bohatství kláštera Opatovského stala se osudnou. Lakota po pokladech přivedla přepadení kláštera spůsobem násilným v r. 1415 až konečně roku 1421 klášter vypálen. Čeho oheň ušetřil, zničil hlodavý čas a bohužel zvláště ziskuchtivost lidská. Pověst o pokladu ve sklepích klášterských uloženém vzbudila ve mnoém člověku touhu nezřízenou. Zříceniny klášterní žádostivě překopávány, sklepy hledány, ano i kovové rakve zničeny, vzácné zbytky stavební, jako kamenné kružby, hlavicce sloupů atd při tom kaženy a bezohledně ničeny, ale poklad ovšem objeven nebyl, - neboť největším pokladem kláštera byla vzácná biblioteca a ta byla zničena požárem budovy klášterské.

Zboží klášterní králem Sigmundem vydané novému majiteli na Kunětické Hoře, a bylo konečně s panstvím Pardubickým spojeno. Po dlouhé době prodáván kámen ze zboření kláštera Opatovického na stavby soukromé a nedaleký zámek Libčanský jest zbudován z kamene ze sutin v Opatovicích. Tak zašly téměř všechny zbytky slavného někdy sídla mnichů Benediktinských.

Na Opatovický klášter vzpomínají jen výpisky historiků tak ku př.: Památky 1881 str. 341, článek o nálezech z doby předhistorické.

Památky XVI. str. 408 z r. 1896.

Památky arch. díl X. 1877 str. 815 Jan Solař, Dějiny býv. kláštera Op.

Památky arch. 1873 str. 476 Světozor 1889 V Čechách ve stol. XII.

Velice zajímavou uměleckou památku z býv. kláštera Opatovického chová nyní město Bohdaneč. Je to neobyčejně skvostná monstrance, kterou zachránilo město Bohdaneč, vyobrazena v "Časopise Zprávy architektů a inženýrů v království Českém" z r. 1884 čís. 4. s článkem prof. Jana Kouly v Praze "Památky uměleckého průmyslu v Čechách." Foto: Gustav Šmoranc a dále Winter "Dějiny kroje v zemích Českých s vyobrazením sošky sv. Maří z téže monstrance, na str. 79 uvedeného spisu."

Dějiny monstrance Opatovické či Bohdanečské.

/Jan Koula:Památky uměleckého průmyslu v Čechách, v čas.Zprávy architektů a inženýrů v král.Českém r.1884 čís.4 s vyobr.prof. Gustava Šmorance./

V pamětní knize farního kostela města Bohdanče u Pardubic zaznamenáno jest:

"Léta Páně 1377 na den 10.června povoluje a potvrzuje císař Karel koupi zámku Blatníka s městem Bohdančem a ostatními dědinami, což vše kupuje pan Jan z Orle a klášter Opatovický, rádu sv.Benedikta od pana Vojtěcha z Kumburka.-" Dáno v Angesmunde leta a dne hořejšího a dále čteme: "Kostelní náradí jak zde a nyní bylo shledáno stříbrné: "Velká monstrance, práce gotické zhotovena za krále Karla čtvrtého".- /monstrantia magna labore gotticoquae sub Carolo quarto suite facta./:

Připadla tudiž obec Bohdanečská klášteru Opatovskému v čtrnáctém století, co zboží a Opatovičtí Benediktini v Bohdanči vedli také duchovní správu, kterou na se převzali podobně jako v sousední Ždánici.- A tu jeví se pravděpodobným, že když v r.1415 útok loupežný podniknut byl na klášter Opatovský, z opatrnosti tato vzácná a krásná monstrance přenešena byla do úkrytu do kostela Bohdanečského, který spravován byl též kněžími z kláštera Pažovského. Bohdaneč byla tehdy nepatrnou a nebudila tudiž pozornost ziskuchtivých útočníků.

Je to podobný případ jako bylo stejným spůsobem se stalo s ukrytím velkolepé monstrance v klášteře Sedleckém u Kutné Hory v stejné době na počátku válek husitských - která byla zazděna v kostele a objevena náhodou teprve v roce 1424. A tak zajisté stalo se i zde, že neobyčejně vzácná a velká tato monstrance z opatrnosti přenešena sem byla z Opatovic do bezpečnějšího úkrytu, kde také šťastně přetrvala války husitské i hrůzy války třicetileté.

Jakým způsobem byla ukryta, nezachovalo se nám určitých zpráv. Avšak v roku 1811 octla se tato drahocenná památka českého umění v největším nebezpečí následkem státního bankrotu Rakouska... Byla již dne 11.května 1811 do Hradce Králové odvezena a tam c.k. odhadní komisi odvážena, maje šest liber a osm lotů stříbra.- Již měla být zaslána do Vídeňské mincovny, když namahání obce Bohdanečské se podařilo tomu zabrániti - obnosem 500 zl byla vykoupena a městu Bohdanči vrácena. A tak zachráněno bylo obětavosti občanů Bohdanečských toto neobyčejně vzácné umělecké dílo.- Monstrance tato pochází ze stejné dílny jako monstrance Sedlecká.- Práce je ciselovaná a tepaná. Hlavní materiál jest stříbro a ze zlata jsou jen některé menší části. Výška obnáší 91 cm.-

Ozdobena jest též soškami: na pravé straně Panna Maria s děťátkem na ruce; na levé straně sv.Marií Magd., nad schránkou pro Sanctissimu jest soška "Umučení Páně". Zvláště zajímavou jest soška sv. Magdaleny o které piše Winter v "Dějinách kroje v zemích českých" na str 79 takto: "...Na překrásné monstranci v Bohdanči, kteráž byla honosným kusem naší české jubilejní výstavy r.1891., zříme, an stříbrný šlojíř svaté Maří obepjav hlavu smělým uzlem visí jedním koncem volně dolů. Zlaté vlasy svaté panny, široce jsouce po zádech rozestřeny, visí hluboko dolů./obrázek č.35/.

O monstranci nyní v Bohdanči chované usuzuje Dr.prof.R.Chytíl že jest rozhodně práce původu českého, avšak umělec znám není.-

Některé opravy na díle tom provedené poukazují na 16. století. Dílo přináleží k oné skupině velkých monstrancí českých jichž řadu zahrnuje monstrance Sedlecká./viz Památky arch/.
prof. Jan Koula určuje, že pochází z konce 14. století.

p. Dr. Chytíl domníval se, že monstrance Sedlecká jest starší.
Já mám zato, že obě monstrance jsou z téže dílny z doby Karla IV.
a na námitku Dr Chytila, že jest monstrance Opatovická jemněji pravovaná, zaznamenávám zde následující faktum:

"Jednoho dne asi v roce 1884 přišel jsem k zlatníkovi židovi M. Milradovi v Kutné Hoře koupiti naušnice malé pro mou novorozenou dcerušku Mimuku. Za krámem byl byt, a dveře náhodou zůstaly otevřeny.-/bydlel na Václavském náměstí v Kutné Hoře, pozn. opis/. A tu jsem zahlédnul známí mně dřevěné vysoké pouzdro z monstrance Sedlecké, kterou jsem častokrát měl v rukou při doprovázení cizích a vynikajících hostí. Na můj dotaz, zpozoroval jsem, že jest zlatník uveden jaksi do rozpaků. Upokojiv ho zaručením se mlčenlivosti, dozvěděl jsem se, že byla jemu vzácná tato monstrance dána k opravě!. od ředitela panství kníž. Švarcemberka ze Sedlec... Pak byly rozpaky zase na mě straně.. Ovšem že mlčení jsem zachoval... Jak ta oprava mohla dopadnouti, sezná každý, když zde dle pravdy nyní sdělím, že M. Milrád tehdy "zlatník" v Kutné Hoře, byl původně v Golč. Jeníkově vyučeným truhlářem - a když se pak z vojenské povinnosti po třech létech domu vrátil - zanechal truhlaření - a chodil po vsích bohatým selkám prodávati na splátky zlaté řetězy a zlaté hodinky- zbohatl - a otevřel si v Hoře krám se zlatým zbožím... Byl sice žid, ale dle pravdy poznamenávám, že byl hodný a poctivý člověk, a že nejsem nikterak proti němu předpojat - a nyní když mení na živu, možu to zaznamenati. Ostatně i účet jeho u paternátního úřadu v Sedlci znějící na 100 zlatých to dosvědčuje.... Tak se zacházelo s našimi vzácnými památkami.

Rovněž i monstrance Sedlecká zachráněna byla před zničením v roce 1811 od státních občanů Sedleckých, kteří se byli tehdy zbouřili K zakročení podkrajského úřadu v Kutné Hoře bylo dovoleno "milostivě" z Vídni k jejímu vyplacení.. Když žádání byli občané Sedleckí o půjčení této monstrance na výstavu jakousi do Vídni, učinili podmínu, aby pro případ poškození a hlavně ztráty pojištěna byla na půl milionu zlatých./1873/

Zakladatel české archeologické spol prof. Jan Erazim Wocel pojednávaje o českém umění pravil:

"...Vůbec známo že v dřívějších dobách středního věku umění té-měř výhradně v klášterích bylo pěstováno." "Každý z nás jest přesvědčen, že původ a pramen nynějšího bodrého uvědomění svého nabyl národ náš v dějinách a literárních památkách minulosti české; na těchto sloupech se zakládá hrst naše i oprávnění k politickému národnímu životu." "Přidruží-li se k témtoto základům ještě významu plné důkazy o vzdělanosti umělecké předkův našich svědčící, tu za-jisté doplněn bude skvělý obraz minulosti národa našeho, jehož zřejmá cena a vážný význam bohdá v dějinách vzdělanosti evropských národů důstojného místa naleznou. 22/5 1864.

Slavný náš archeolog J. E. Wocel, když v r. 1841 navštívil Opatovice, aby osobně seznal památné místo někdejšího českého kláštera zde takto zalkal: "Žádný nápis nezdobí hron vás - křížem stkví se jen kámen; Paměť však vaše v národu žije Na věky věkův - amen!"

Z dob válek husitských 1420 - 1434.

Po vojensku sestoupili se bratří Orebští v prvních dobách hnuti husitského a utvořili se po příkladu Táborského bratrstva hlavně z lidí zemanských a sedláků.

Místem shromaždění jejich byl vrch nad městečkem Třebechovicemi jenž nazván podle tehdejšího zvyku starozákoným jménem O r e b . Hlavním vůdcem vojenským byl jím Hynek Kumburský z Lichtenburka; vedle něho proslul nejvíce Diviš Bořek z Miletínka, méně Jakub Kro-měšín z Březovic, Jan Hertvík z Rušinova později Beneš Mokrovouský z Hustiřan, Bartoš a Bernard bratří z Valečova a Aleš Vřestouský z Rizenburka.

Z kněží hlavním byl v bratrstvu kněz Ambrož, farář v Hradci Králové, a kněz Matěj Lupák, jenž stal se potom i jejich vůdcem.

Na počátku r. 1420, Orebité pěší i jízdní sešli se a tálili pod panem Krušinou proti klášteru cisterciackému v Hradišti /Mnichovu/ jejž spálili dne 30. dubna 1420.

Odtud další se ku Praze na pomoc městu proti králi Sigmundovi. Dne 2. května 1420 vtěhli do města; Pražané jim vyšli vstříc s procesím a určili jim k obraně místo u sv. Apolináře, proti Vyšehradu. Hned dne 7. května pokoušeli se s Pražany o dobytí Pražského hradu; byli však odraženi, při čemž Orebítů padlo na dvě stě. Dne 28. května byli opět při novém obléhání hradu. Účastnili se jednání s Tábory a Pražany, i jednání politických a náboženských /úmluv o čtyry artikule Pražské/: Kněz Ambrož zatím odjel z Prahy do Hradecka, aby se pokusil o dobytí Králové Hradce. Učinil srbrání na Kunětické Hoře, načež pod vedením Alše Vřešťovského z Rizenburka lstí zmocnil se Hradce. Dále vytáhl k Opatovicům i šтурmovali ku klášteru i odbyti jsou a zabit tu jest Pětlet z Hradce a jiných drahň střeleno. - Dne 4. října 1420 přitáhl Krušina se 700 Orebity znovu do Prahy a položil se v údolí Nuselském proti Vyšehradu.

Při dobytí jeho v bitvě dne 1. listopadu 1420. Orebité se vyznamenali svými cepy.

V prosinci umluvili s Pražany společné tažení do Hradecka. Na cestě dobyli Orebité cisterianské kláštera na Svatém Poli za Třebechovicemi, avšak krutá zima jim překazila spojiti se s Pražany.

Zato v dubnu r. 1421 dobyli s Pražany Českého Brodu.

V červnu pak stáli v poli proti Slezanům.

Příchod Sigmunda Korybuta do Čech počal bratrstvo Orebských děliti Korybut jmenoval hejtmanem hlavního sídla Orebství, Králové Hradce, Diviše Bořka z Miletínka.

Bořek sice ještě r. 1423 válčil po boku Žižkově, ale již neupřímně, tak že Žižka pomohl Hradeckým vypudití Diviše z města.

Nato stal se hejtmanem Král. Hradce kněz Matěj Lupák. Ten pak táhl na pomoc Žižkovi, byl však dne 22. prosince u Týnice n. L. přepaden od lidí Haška z Waldsteina a poražen a při tom sám od Jana z Čerína zabit. Tím vlastně bratrstvo Orebítů vzalo za své. Jen zřídka potom ještě "Sirotci" užívali tohoto jména.

Orebité neměli samostatného vyznání ani náboženského ani politického. Bratrstvo vzniklo z okamžitého nadšení, po vystřízlivění se rozpadlo. Nábožensky náleželi k mírným Táborům, /tálili nesouce boží Tělo v čele/ proto také zanikly ve straně Sirotků. - Politicky neči-

nili strany jednotné, spojoval je více interes místní; byla to lokální strany severovýchodních Čech, hlavně Králové Hradce. Proto když se rozpadla, nalézáme členy její na všech stranách. Krušina stal se potom horlivým stranníkem krále Sigmunda; Bořek z Miletínského vůdcem panstva proti demokratickým stranám; kněz Ambrož a Bedřich ze Stréžnice oficiálními představiteli mírného Táborství; lid sám splynul se Sirotky. Proto když místní interiér hájiti kraje Králové-Hradeckého odpadl, rozpadlo se i bratrstvo Orebitů.

Ještě v r. 1421 spojili se Pražané a Táboří, aby společnou silou vybojovali východní Čechy na králi Sigmundovi a přivedly je ku čtyřem kusum Pražským o náboženství.

I hnuli se Pražané dne 13. dubna 1421 spolu s pány Hynkem Bočkem a Viktorinem z Poděbrad i Divišem Bořkem z Miletínského do pole a koncem května téhož roku byli pány veškerého Polabí. "Bratři naši dobyli sú Brodu, Kuřima, Skalici klášter vypálili, Kolín i Hory i Čáslavi a Sedlce klášter vypálili a Vilémov i Dobrovice i sv. Prokopa také mají;" " a Nymburk i Klúčov také se jin jim vzdalv a z Opatovic před nimi sjeli a Diviš klášter vypálil." " A zemané, rytíři a panoše také s nimi smluvaji a zapisuji aby s nimi byli a krále Sigmunda aby neměli za krále." " Jinému nerozumím, než že když potáhnu žef dlouho nebudú dobývati; neboť sú lidé velmi omámeni a zastrašeni, žef vejde se dávati budú, neb v žádném naději nemají". --- Tak psal kněz Prokop Holý, ten čas na Moravu /Palacký: Archiv I. 300/.

Zhrozivše se jiná města příkladu Brodského, totižto Kuřim, Nymburk, Kutná Hora, Čáslav a Chrudim dala sú se a smluvila, a která se zprostívila to jsú potom brzo dobytá, jakožto Jaroměř, Mýto, Trutnov, Dvor, Polička; a co jest při těch zámcích a městech lidu zbito i zapáleno sám Buoh tu nejlép ví.".../Letopisy 45/.

V roce 1421 stalo se dále že v měsíci květnu učinili vpád do Čech znechádání Slezané a sice ku Trutnovu, k Polici i k Náchodu v počtu 20.000 mužů, vraždice lid pomezní a mrzačice ženy i malé děti.-

Ihned bylo ustanovenno aby všichni pánové v těch krajích s čeledí svou i sedláky svými, jakož i s obcí Hradeckou, okolo sv. Vítá u Náchoda se shromaždili. Což Slezané slyšice spěšně ze země ustoupili domu a vypravili posly s listy, že se chtějí rádi s Čechy srovnati. Z té příčiny pan Čeněk z Veselé a pan Krušinanechtěli lidu svému dovoliti, aby do Slez vtrhli. Ale málem by toho byli zlepili, neboť kněz Ambrož s Hradečany a lid selský popudil proti pánum těm, tak že by jich byli sedláci na kusy rozsekali aneb cely ubili. Proto pánové se vzdálili až lid se byl upokojil a do svých domovů navrátil.

Roku 1423 když panstvo mocně jalo se odpírat Janu Žižkovi z Trocnova, stalo se že Hradečtí povolali Žižku aby se na místě Diviše z Miletínského uvázal v město, což se také stalo. Pan Diviš vrátil se z Moravy chtěl se pomstít nad Hradeckými. I přitáhl s Pražany ku Králu Hradci. ..."A bratr Žižka s Hradeckými vytáhl proti nim z města; i stal se jest boj u Strachova dvorce mezi stranami; a šla archa proti arše; a Pražané utekú, poraženi jsúce od Žižky na tom poli; a tu ztepú drahň lidu a jinú jist na dvě stě. A Diviš ujel se svými na Horu Kunetiškú!"

Téhož roku 1423 dne 1.listopadu volen byl na sněmu pan Hynek Krušina znovu za jednoho ze správců a hejtmanů země České spolu se šesti jinými pány ze strany královské a pěti soudruhy strany pod obojí.- Na bojišti nalézáme opět Hynka Krušinu r.1426 zase v bitvě s Němci, u Ústí na Labem,dne 16.července,kdež Čechové dobili skvělého vítězství.Píšeň souvěká připomíná také udatenství pana Hynka Krušiny takto:"Pan Hynek jménem z Waldštýna vedl sobě jako hrdina též také Bavor z Pernštýna s nimi Hynek Krušina, Viktorin Kunstat,pan Boček, věz,žef byl každý pravý rek""

Od těch don seděl Hynek Krušina pokojně na svých statcích až léta 1429,dne 11.března měl zase půtku s Hradečany.Vypravují letopisy takto: "Letha Božieho 1429 Hradečamé a pan Trčka s Jankem Holcem z Náchoda porazili ho pana Krušinu z Kumburka,ten pátek po družebné neděli,ježto byl učinil veliký zájem okolo Hradce;a pozítří jej i jali tu kněze Tupce mezi jinými vězni a na zejtří v sobotu upálili jeho na den sv. Řehoře".-

Pan Hynek Krušina žil potom až do r.1454,konaje důležité služby státní zemi. S králem Sigmundem se smířil v r.1429.

A m b r o ž příjmím z Hradce.
Mezi nejdůležitější muže z válek husitských patří též kněz Ambrož. Slynul učeností jako výborný kazatel,jehož slova neminula se účinkem na posluchače. Vrstevníci vzdávají mu chválu,že byl čistějšího učení usilovník a rozmnožitel znamenitý.
Husitou po smyslu výstředních kněží Táborských nebyl,spíše držel se onoho směru středního,jemuž přál Žižka.
Osvědčoval přátelství mistrům učení Pražského, shovívavosti proti přívržencům bludů Pikhardských;stálost však u viře katolické p odzuoval- On sám vynikl výmluvnou vytrvalostí a odhodlalostí.Pohříchu zachovalo se však o životě jeho zpráv velmi málo. Tak ku př:
R.1419 Ambrož byl farářem v hlavním chrámu sv.Ducha v Hradci Král. Náklonost jeho k husitství bylo příčinou,že byl z Hradce Kr. vypuzen od královny Žofie a jejího purkrabí. Uchýlil se do Prahy,doprovázen jsa nejspíše přátely svými z města Hradce Král.a z okolí.
V měs.listopadu k419 na zprávu o přepadení poutníků Ústeckých na cestě do Prahy od Petra ze Sternberka,kněz Ambrož dav po celé Praze zvoniti k poplachu,byl nejpřednějším původem onoho nocného sebrání lidů,kterým bylo dobyto Menší Město Pražské.-
Roku 1420 vrátil se do východních Čech,shromažďoval spolu s panem Hynkem z Kumburka a Divišem Bořkem z Miletínského na návštěvě Třebechovickém,jemuž dáno jméno "Oreb",množství lidu ozbrojeného.V čele těchto "Orebitů" nesa velebnou svátost přišel po dobytí kláštera Hradčanského dne 2.května zase do Prahy,které hrozila již moc krále Sigmunda. Ake dříve než král Sigmund křížáky Prahu sevřel,povolán byl Ambrož na Horu Kunětickou,kde sbíráni od pana Alše Vřestovského z Ryzenburka a přátel jeho tábor lidu k vydobytí města Hradce Králové z moci královské. Smbrož odebral se tam s nebezpečím svého života na cestách a horlivě povzbuzoval shluklé zástupy lidu svým kázáním proti králi Sigmundovi.

Po jeho radě vytrhl dne 25 června bratří Kunětíčtí jakoby k útoku na klášter Podlažický v Chrudimsku,aby zmátl vetřelé vyzvědače konšel

šelů Králové Hradeckých, aby zmátl vetřelé vyzvědače konšelů., v no-
ci však náhle obrácen směr pochodu; před svítáním dorazili ku Hrad-
ci a vzali překvapené město téměř bez boje do své moci.Tím nybyl
Ambrož zase své fary v Hradci Králové.

Roku 1421 počátkem června súčastnil se Ambrož valného sněmu v Čás-
lavě. Na své zpáteční cestě z Čáslavi zdržel se v Chrudimi, kde tam
nějšího hejtmana Diviše Bořka z Miletínského uprosil, aby nedal upáli-
ti dvou kněží zabředlých do bludů pikhartských, a sice kněze Marti-
na Lognisa a Prokopa jedno okého. Vyprosiv si je oba, odvezl je do
Hradce míň odvrátiti je od bludů. Ale pobytu jeho v Hradci ten-
kráte bylo na krátce. Vytrhl již v polovici června s Hradeckými k
vojsku posланému proti útokům Slezanů, kteří udeřili na Broumov
osazem lidem biskupa Vratislavského. - Slezané svolili ku smlouvě
dle níž měli na příště upustiti od nájezdů loupežných. Úmluva tato
nikterak nelíbila se knězi Ambrožovi i pobouřil branný lid selský
proto pánům, kteří smlouvu uzavřeli, a sice tou měrou že šlo o ži-
vat Čeňka z Wartenberka a Hynka Krušiny. Smlouva však vešla v plat-
nost a vojsko rozešlo se od Broumova k domovu. - Ambrož událostmi
téži pobouřenjsa, kvapně zpět přichvátil do Krá. Hradce a dále pos-
píšil do Prahy, kde dne 23. června stěžoval si velice do pana Čeňka
z Wartenberka, viniv jej z nevěry. - horlil že mohlo být opanováno
celé Slezsko, kdyby bývalo ponecháno rozhodnutí mečem. - Způsobil
tím takové rozjítření myslí, že Jan ze Želiva mohl dne 30. června
provésti převrat k upravení obce Pražské do svých zámyslů.

Ambrož meškal napotom některý čas na své faře v Králové Hradci.
Poslední výpravy válečné Jana Žižky z Trocnova súčastnil se Amb-
rož v roce 1422 a byl při jeho smrti na poli u Přibyslavi dne
Odvéstí dal tělo Žižkovo do Hradce a slavně pohřbil jej ve svém
farním chrámě.

Opět r. 1425 meškal Ambrož ve vojstě Sirotků, válčícím v krajinách
východočeských, Kladských a Slezských.

Po dobytí Radkova v Kladsku přimlouval dvěma zajatým kněžím kato-
lickým, aby odvolajíce co kázali, přistoupili k učení husitskému.

Odepřevše propadli hrozné smrti ohněm. -

O dvě léta později poprál v Hradci útulku mistrům vysokého učení,
vypovězeným z Prahy.

Tou dobou kněz Ambrož, který proti obyčejí s úřadem farářským slou-
čil hodnost arciděkana, také zastával hejtmanství v hlavním městě
"Sirotků" jak vojsko Táborské po smrti Žižkově se zvalo. -

Jednání Čechů s koncilem Basilejským mnoho zaměstnávalo také kněze
Ambrože v Praze. Meškal tam již před prvním příchodem poslů Basi-
lejských a býval vždy volen k vyjednávání a dorozumění s nimi i
s druhým poselstvím koncilia.

Ve schůzi konané dne 5. prosince 1433 žádal Ambrož s některými ji-
nými plnomocníky sněmu českého, aby byl ustanoven obecně způsob
stvrzení míru od dvou stran. Jednání o to se záhy přetrhlo, způso-
bivši Ambrožovi nevoli mistrů učení Pražského, kteří v nové schů-
zi bouřlivým odporem jemu vyhrožovali /6.12.1433/.

Avšak i potom zůstal Ambrož zástupcem kněžstva s několika málo
osobami jinými až do dokonání návrhu kompaktat v prvních dnech
ledna 1434.

Při všem tomto počínání o mír s církví zůstal Ambrož nesmiřitelným
nepřitelem císaři Sigmundovi, jakožto původci všeho zla.

S ním setrval také Hradec i po sněmích konaných v Praze a v Jihlavě v dalším odboji.

Obecný běh událostí v zemi ostatní, roztrpěl mysl Ambrožovu ba zaré putil jej a městu Hradci nastaly podobné dny na sklonku velikého hnutí husického, jaké prožil na jeho počátku.

Brzy po sněmu Jihlavském 27.září 1436 povolal Ambrož do města rytíře Zdislava, mnicha z Roudnice v čele ozbrojených zástupů a učinil ho hejtmanem městským místo sebe. Pomoci jeho vyhnal z Hradce přední protivníky své a brzy potom dal zbořiti některé kostely, na předměstí. Skutek tento měl být nejspíše opatřením bezpečnosti vůči válce hrozící, jež vskutku na to vzplála.

Ani hrůzy válečné nedovedly zlomiti nepodajnost Ambrožovu a kněze Bedřicha ze Strážnice, když podruhé přijel do Hradce naklonit hň k povolnosti, dal uvrhnouti jako vězně do Mýtské věže.

Protivil se veškerému dohodnutí s císařem Sigmundem i pak když pro ztráty utrpěné v boji mysl všech poklesla a sám Zbislav Mnich k jednání s císařem Sigmundem se odhodlal.

Z toho vzešel rozbroj ve městě mezi stranami a v noci dne 3.března 1437 udeřily na se rukou branou.

Ambrož ještě vždy spoléhal že vlivem svým lid upokojí i vyšel do vřavy se svátostí oltární - ale strana Zdislavova zvítězila. Ambrož dav se na útěk zlomil si pádem se zdi hradební nohu i ruku. Byl jat a s ním někteří kněží straň jeho.

Hradec smluvil se v brzsku s císařem Sigmundem a sice již 21.března 1437. Stoupenci Ambrožovi pokusili se sice ještě jednou o dobytí města Král. Hradce, hlavní to druhdy bašty Sirotků, byli však přemoženi a krutě trestáni.

Ambrož sám propuštěn byv z vazby nejspíše ještě před smírem s císařem Sigmundem, nedostal se již do Hradce, kde zaujal jeho místo Mistr Rokycana.

Po dvou letech, dne 16.října 1439 zemřel Ambrož v Kolíně n. Labem.

S i r o t c i .

Mezi radikalismem strany Táborské a konservativismem strany Pražské stála strana husitská, zvaná po smrti Žižkově "Sirotci". Zárodky její lze stopovati v r.1422 kdy na únorové synodě v Písku počali Táboři se dělit ve stranu mírnou a radikální.

Hloubání Táborských kněží o velebné svátosti a liturgii nelíbilo se mnohým laikům " obce rolem zracující" především samému Žižkovi. Tato skupina Táborského vojska viděla ideál kněze stále v mistru Janovi Husovi. "Sirotci" jsou nejprvnějším projevem odbojného hnutí v samém luně husitské církve.

Proto neslyšíme ničeho o vyznání "Sirotků"; odpor proti sektářství byl u nich tak veliký že v této první době ani se nelíšili jménem, kryjíce se stále názvem strany Táborské.

Teprve když r.1424 zemřel vůdce Jan Žižka z Trocnova, tito jeho nejbližší přátelé počali si říkati "Sirotci". Jest tedy strana "Sirotků" především bratrstvo válečné a teprve v druhé řadě náboženská sekta. Smrt Žižkova uvolnila úzký svazek Sirotků s Tábory, tak že se ihned počali dělit o města i o kořist, již dosud užívali společně. Po smrti Žižkově táhli Sirotci do Moravy s ostatním vojskem husitským, při čemž vedl je první jejich samostatný hejtman Mikuláš.

lás Sokol z Lamberka, starý Žižkův vojenský druh.

Sokol byl však ma rozdíl od Žižky jen voják, bez náboženského přesvědčení. Proto po smrti Žižkově nic ho neupoutalo k jeho vojsku a skutečně potom přešel na stranu královskou, tak že ještě v r. 1441 byl v Uhrách v radě královny Elišky. Proto v listopadu r. 1424 po návratu z Moravy zvolen za vrchního hejtmana Kuneš z Běovic osobní přítel Žižkův. Asi r. 1425 Sirotci sesilili se Prebským bratrstvem jež se rozpadlo, při čemž šlechta přidala se ke straně Pražské, lid však k Sirotkům. Na jaře r. 1425 vydali se Sirotci poprvé do pole samostatně bez Táborův a to do východních Čech, kde dobyli hradu Lanšperku, zmocnili se Litomyšle /14.2.1425/ a smlouvou s Divišem Bořkem z Miletínka, též Vys. Mýta, načež vtrhli do Kladská. Dále táhli na Moravu, kde vyloupili Klášter Dolanský a na zpáteční cestě zmocnili se po velikém krveprolití Opočna, hradu hlavního nepřítele Husitů Jana z Opočna, a hrad zbořili. Hned na to spojili Sirotci svá vojska s Tábory k pokusu o dobytí Prahy, jenž se však nezdařil. Za to dobyto měst Slaný, Roudnice, Žebráku, Hořovice, Švihov, Nový Hrad, Obořiště, Michalovice ajv. vše pro Sirotky i Tábory nerozdílně.-

Po smíru se stranou Pražskou obrátili se proti královské straně; u Kamenice porazili Menharda z Hradce, na Moravě spálili klášter Louku u Znojma a v Rakousích dobyli hradu Rece, --

Podle míru Vožického měli obě strany, Tábory a Sirotci v jedné a Pražané se strany druhé, přestali na výroku a zemského sněmu jenž zasedal o novém roce roku 1426. kde utvrzen byl mír.

Vojsko Sirotčí a Táborské zatím bojovalo na severu kde hlavně ve slavné bitvě u Ústí nad Labem zahnalo křížáky Míšeňské a jiné Němce. Na to oba Prokopové sešli se potom na nové jízdě do Slezska, kde ukořistili veliké bohatství o němž se mluvilo široko a daleko. Na zpáteční cestě ze Slezska oblehli Sirotci na Červené Hoře Hynka z Dubé a z Náchoda, hrad dobyli a zbořili.

Šlo opět o odražení křížáckého tažení, a obě vojska česká hrnula se proti nepříteli, přes Prahu dne 13. července se 200 vozy. Následovalo slavné vítězství u Tachova, po němž obležená Plzeň, ale město nedobyto, avšak učiněna byla smlouva aby strana katolíků i husitská hádali se o míru víru na Žebráce.

Od Tachova táhli Sirotci i Pražané ke Kolínu, kde oblehali Diviše Bořka z Miletínka, jenž jím město Kolín vydal.

Celoročním válčením divočila bratrstva víc a více, tak že ani v zimě nenastal pokoj v zemi.

Spojená vojska Pražanů, Táborů a Dirotků vytáhla opět na Moravu, kde dobyla Uherského Brodu a pustošila Slovensko až k Prešpurku. Odtud vrátili se domů, avšak Táboři a Sirotci vytáhli na novou velkou jízdu do Slezska. Opava se vzdala. - Hlohov dobyt, biskup Vratislavský poražen v bitvě u Nissy dne 18. března 1428. ve Slezsku mn množství měst osazeno a knížata Slezská uzavírala s nimi spolek; sedláči houfně se přidávali k Sirotčímu vojsku, jež u Lehnice rozptýlilo shromážděné vojsko slezské a spálilo předměstisamé Vratislavě. Z této výpravy přinesli Táboři i Sirotci ohromnou kořist válečnou. Nato oblehli Sirotci sami hrad Lichnici, hrad Jana z Opočna. Hejtmané jejich Prokůpek a Jan z Kralovic chtěli hrad vyhladovali, proto se tu mocně okopali; když však tu déle jak rok již leželi, nastala nouze né ve hradě ale v ležení. Proto Jana Kralovec

vypraven s valným oddílem do Žitavská na spížování. Když se vracel s plnými vozy byl od Zhořeleckých a Žitavských přepaden, při čemž ztratil velkou část spížních vozů.

Tento nezdar opravil potom v Kladsku, kde porazil knížete Jana z Minsterberka na hlavu, tak že kníže i o život přišel.

Proto když Královec r. 1429 se z výpravy své vrátil se že se svým oddílem do Čech přinesl sebou do ležení znamenitou kořist.

Z příčiny té Jan z Opočna dal se asi nakloniti ku vydání hradu dne 25. listopadu 1429 smlouvou již se spolu zavázal přistoupiti ku straně Sirotčí a vydati hrad Lichnici /Lichtenburg/ Janu Hartvíkovi z Rušínova do té doby než dokáže svou přichylnost k straně husitské.

To umožnilo Sirotkům účastnit se velké jízdy po Mišni spolu s Tábory a Pražany. Poplenili okolí Perna u Drážďan i Mišně. U města Grimmy čekalo je spojené vojsko německých knížat, dalo se však na útěk ještě před začátkem bitvy. České vojsko rozptýlilo se v jednotlivé houfy jež kořistily ptom r. 1430 po Mišni atd až smlouvou jež stála knížata a města německá mnoho peněz, učiněna tomu přítrž. Později ve slavném vítězství u Domažlic stáli Sirotci jako všechna vojska česká přímo pod velením Prokopa Holého.

Aby napravili loňský neúspěch v Uhrách, obrátili se Táboři i Sirotci opět do Uher, při tom však nastal spor o kořist, jenž vedl k roztržce tak že Prokop Holý s Tábory vrátil se domu do Čech.

Sirotci zůstali pod Prokůpkem s Janem Čapekem ze Sán a měšťany Hradeckými i Novoměstskými.

V boji s královským vojskem však jich mnoho padlo, z Čech tállo jim se ku pomoci avšak potkali je již na zpáteční cestě. Prokopu Holému vyčítáno že v tak důležité věci Sirotky opustil.

Avšak na sněmu v únoru 1432 smířili se s Tábory a podniknuta nová jízda do Braniborska.

Sirátcí na to poslali poselství ku Polskému králi Vladislavovi o spolek a král Vladislav skutečně uzavřel s nimi smlouvu proti Německému řádu.

V dalších bojích Sirotci zmocnili se lstí Trnavy v Uhrách nato přepadli klášter Hradiště u Olomouce na Moravě, v Čechách získali Potštýn, hrad Pecku a Friedstein. Hejtman Jan Čapek ze Sán vytáhl na jaře r. 1433 s 8000 muži na pomoc králi polskému, podle loňské úmluvy do Slezska a Poznaně. Tato slavná jízda jež dovedla Čechové až k moři přinesla Sirotkům stejně velké cti jako značné kořisti.

Zatím páni strany pod obojí jednali mezi sebou o opatření obou bratrstev vojenských, Táborův i Sirotkův.

V poslední době hlavním sloupem Sirotků stalo se Nové Město Pražské, na něž páni ve spolku se Staroměstskými skutečně udeřili a dne 5. května 1434 se Nového Města zmocnili.

Táboři a Sirotci v té věci za jedno jsouce, upustili od obléhání Plzně a tálili proti novým nepřátelům domácím, první vedl Prokop Holý, druhé Jan Čapek ze Sán i položili se táborem u Lipan blíže Českého Brodu, proti straně panské.

U Lipan dne 30. května r. 1434 padl Prokop Holý, a Čapek ze Sán zchránil se pry předčasným útěkem a tím bylo rozhodnuto v neprospech bratrův a obě Táboři i Sirotci vzali za své...

Bitvou u Lipan zlomena vojenská moc Sirotků a zničila je docela tak, že strana panská nebyla v zemi zase rozhodující moci.- U Lipan r.1434 padlo násilí násilím, padla demokracie česká, poražena již svou vlastní rozháraností.

Další následek bitvy u Lipan bylo všeobecné ochabnutí sil národních a oživana znova panovačnost šlechty.

V roce 1436 uzavřena kompaktata mezi stranou pod oboji a Římany.

V roce 1437 na sněm od krále Sigmunda ku dni 30. září uložený přijel také vítězný velitel v bitvě u Lipan, - Diviš Bořek z Miletína; ale již ne co sněmovník králi svému věrný a poslušný, ale co žalobce a jednatel kraje Hradeckého, Chrudimského a Mýtského, pod gkejtem již zajisté nespokojenost v zemi a zvláště ve východních Čechách tak velice se byla rozmohla, že císař Zikmund nemoha ji udusiti nucena se viděl vyjednávati.

Pan Bořek přednesl a oznamil sněmu na radnici Staroměstské shromážděnému v devatenácti článcích celý rejstřík provinění císařových proti Čechům, kde mimo jiné pravil:

"-klenoty a listy koruně pobrané všechny vrátit, staré svobody a práva zemská všelijak rušil, cizozemce k úřadům a k zpravování arcibiskupství dopustil;

na zboží universitním a špitálském zápisu činil, služebníkům svým i jinými křivdami jednotlivým osobám viněn se stal - atd. - Žaloba zněla dále takto: ..."to se nám také velmi zle líbí, že lidí nejznamenitější naší strany, duchovní i světské, ze své rady a od souřadu zavrhl, ježto jest nejvíce skrze těch lidí zjednaní do země uveden a za pána přijat; stranu pak nám i pravdě Boží odpornou i do rady přijal i jí na soudy k souzení a vládnutí ustanovil, ježto tomu každý rozuměti může, kam se to chýlí...." /Palacký:Dějiny Národa Českého díl III/.

Řeči takové byly tím nebezpečnější, čím méně bylo lze popírat pravdu jejich. Neznámá jest odpověď císařova, jen to se ví, že hlavní původcové těch žalob poslali téhož času císaři Zikmundovi odpovědné své listy, tak že v měsíci říjnu 1437 válka na několika místech najednou opět vypukla. Nebojováno sice ještě v otevřeném poli, ale osazovana města i hrady proti císaři.

Pan Jan Kolda z Žampachu zmocnil se Náchoda již dne 29. září a dne 16. října služebníci Pardusovi a přátele kněze Ambrože Hradeckého pokusili se o město Králové Hradce ale přemoženi jsou a dvacet dva z nich utopeno bylo v Labi u Opatovic. -

Císař Zikmund zemřel v pondělí dne 9. prosince 1437 večeř ve Znojmě na Moravě, sedě tu na trunu v rouchu úmrtním. Pohřben byl ve Vardině v Uhrách.

Pro další vývin dějin stručně poznamenává se, že r. 1451 vypraven byl do Čech na zemský sněm do Benešova svolaný Aeneas Silvius Piccolomini /pozdější papež/ aby uspokojil stavu České kteří kxměm. od něm. císaře Bedřicha žádali důrazně vydání mladého českého krále Ladislava.

Aeneas Silvius na sněmě v Benešově seznámil se s předními muži v Čechách, s Jiřím z Poděbrad, Jindř. z Rožmberka, Zdenkem Kostkou atd ale nepořídil u nich.

Řeč kterou na sněmě ku stavům měl, byla skromnější již i přiměřenější nežli kterou potom jako dějepisec do díla svého pojál.

Za své další služby byl Aeneas Silvius r. 1456 přijat do sboru

kardinalů a r.1458 zvolen papežem, který přijal jméno Pius II. Velikou péčí věnoval Pius II. církevním poměrům v Čechách, ale snažil se pouze o navrácení Husitů k poslušnosti církve, nikoli ale o zjednání náboženského míru.

Král Jiří z Poděbrad odstranil jako správce zemský jednu závadu vnější jednoty náboženské úplným přemožením Táborův, ale hlavní věc potvrzení kompaktát zůstávalo stále v odkladech.

Avšak dvůr papežský zamítl r.1462 žádost krále Jiřího za potvrzení kompaktát a Jana Rokycany za arcibiskupa Pražského a napotom hrozil klatbou. Král Jiří se nepodrobil a Pius II. prohlásil kompaktát za neplatné.

Tak v době kdy v Čechách ustavovala se "Jednota českých bratří" nebylo pokoje.-

V době té hrozilo křesťanstvu nebezpečenství od Turků a stalo se usnesení o výpravě křížácké proti Turkům. Papež Pius II. /Aeneas Silvius/ vydal se osobně do Ancony, chtěje státi v čele bojovníkům, kde však zachvátila jej smrt dne 15.srpna 1464.

Aeneas Silvius získal si též jména v souvěkých dějinách literárních. Ze spisů jeho pro nás jest spis "Kosmo graphia, Historica Bohemica"- sepsáno 1458.

Starší dějiny české vykládá dle kroniky Pulkavovi a výpisu z Dalmila. Mnohých událostí v Čechách v 15 stol byl častým svědkem.

Avšak když o svém poselství Benešovském na sněmu českém nevypravuje spolehlivě, jak Palacký z původních pramenů souvěkých dokázal, patrně s jakou předpojatoští protu Čechům své dějiny spisoval.

Od bitvy u Lipan do bitvy Bělohorské.

od r.1434 do r. 1620.

Došlo k ~~prezby~~ porobě lidu českého na zemském sněmě a venkovský lid selský uveden v poddanství a ujařmen v míře před tím nebývalé. Poznamenati sluší, že zástupcové měst českých na sněmu hlasovali proti šlechtě a zastávali se lidu venkovského proti uvalení na poddanství. Tak tedy reformace povstavší pro svobodu ducha, končila zotročením ducha a těla - porobou! -

A tak království naše České vzalo zkázu nespravedlnosti která se stala Čechům od Čechův, načež již Všeherd ve svém spise žaluje:..... Zotročením lidu podlomena byla síla národa našeho a tím vinou šlechty, byť i nevědomky byl dán základ k našemu národnímu úpadku. Slezka česká poddávala se již cizím vlivům.

Po vymření poslední slovanské dynastie, zahynutím krále L u d v í k a roku 1515 u Moháče v Uhrách následovala nečestná volba nového krále v r.1526. Zvolením cizince Ferdinanda I. za krále českého bylo neštěstí naše spečetěno.... Za krátkou dobu došlo k novým sporům, následoval krvavý sněm r.1547 a po něm ožebračení českých měst, jež hluboko zasáhlo do života národa našeho a jehož neblahé následky nebyly více odčiněny.

A rozbroje náboženské se znova přiostřily mezi šlechtou a králem Ferdinandem I. Němectví valem a všemi směry tlačilo se do království českého. Již v srdci české země cizinci stáli proti Čechům, a stavové dokonce již i víru svou zaměnili za cizí Lutherovou. "Ponížením prostého lidu stalo se, že tento ztratil živé a činné účastnictví v zájmech své vlasti a když nastal pak boj o samostatnost, tu již nepodsteoupil boj ten celý národ, ale tolíko

jej jen jedna třída, která neměla však již v sobě tolik síly, co celek stejně uvědomělý a stejným našením planoucím.-"/Palacký Radhost 155-156/.

A lid český upadal do velké bídy! Není zde na místě šíře líčiti, neblahých dob těch, chci jen stručně dotknouti se dějinných událostí, dotýkajících se jen zdejšího kraje.

V šestnáctém stiletí trpěla i zdejší krajina častými vpády soldatesky. Lid přepadali a svými požadavky sužovali.

Tak stalo se zejména v létech 1523, 1532, 1534 a 1535, kdy Uhři sem vpadli a utábořili se u Holic./též list daný v sobotu před sv. Vavřincem r. 1532 v českém vojstě, pod Holicemi, sdělující že u Holic, Uhři se svými ženami a dětmi tábořili:/

Lid ustrašen a bídu zmořený utíkal do lesů a se skrýval před surovou soldateskou. Následkem toho i počet obyvatelstva zdejšího klesal. Záležitosti veřejné vinou české šlechty a ziskuchtivosti její a napotom i neobětavosti "Direktoria země České" dospěly až ku hroznému pádu království Českého.-

Dne 23. května 1618. /defensraci místodržících na hradě Pražském/ nazval Pavel Skala ze Zhoře právem: ... "počátkem a dveřmi všechnu něch našich následujících běd a neřestí..."

V roce 1619. dali "direktorové země české" vyhlásiti veřejnými patenty, že každý kdo by chtěl poskytnouti peníze na potřeby zemské, bude si moci vzít podle výše půjčky v zástavu a užívání panství důchodních, ves neb pozemek dle libosti..... Tak kleslo království naše hloub a hloub a Luterané z Německé říše vtírali se do Čech všemi směry tak že i mnozí Čechové staly se spolubojovníky Luteránův německých.

Zalostno je čisti dějiny naše z této doby.

V českém vojsku vznikla spustlost i vzpoura poněvadž nedostávalo se jim potravy, šatů, žoldu ani zbraň! Jest znám příklad, že vojáci zastavovali i zbraně své markytánům za stravu! a že neměli ani nutných bot! atd.

Sněmem českým nařízené příspěvky na vedení války panstvo odváděti nechtělo a placení i odmítali./viz pan z Roupova/: /Pavel Skala IV.225/.

Země česká byla zpustošena žoldnéři domácími i cizími, přáteli i nepřáteli, takže i část jízdy hraběte Lippe vzpouzela se válčiti v Čechách, neboť zamě tato považována byla již v létě 1620 za poušť, kde by člověk musel zahynouti hladem a všelikým strádáním. Vedle toho byl nedostatek ústředního velitelství a neschopnost generálů, většinou to dobrodružných cizinců, zkázu země přivedila. Chrám sv. Vítský na hradě Pražském, způsobem neslýchанě držím a surovým zpustošen luteránem Skultýtm.

Na hradě králů Českých seděl neschopný Bedřich Falcký, jehož nedůstojné chování se v klášteře sv. Jiří na hradě Pražském, vůči tamním jeptiškám-vzbuzovalo všeobecný odpor.

A takovému lehkomyслnému Němčíku, svěřeny byly osudy staroslavné koruny České.

Za poměru takových došlo k osudné bitvě na Bílé Hoře dne 8. listopadu 1620. Kde ztracena samostatnost koruny České a hrozná cesta křížová uvalena na nevinný lid český, jež trpěti musel za hřichy panstva. Kronikář Mikuláš Dačický z Hesova, v "Pamětech" svých v Kutné Hoře odsuzuje postavení české a vytýká hořce lehkomyслnost českým pánum.

Ejhle jak upřimným srdcem žaluje a naříká nad "hrozným pádem království Českého":—"Hned po té porázce /na Bílé Hoře/král Fridrich Palatinus, jako omámený s manželkou dětmi a při něm někteří, jenž se ho přidrželi, pobravše ssebou až mohli, dali se také z Prahy na utíkání preč se davše z království Českého a jak mohli se salvíovali, na neopatrnost a nesprávu oficírů vojenských naříkajíce"—"Stala se jest tu hanba, ležkost, posměch Čechům apostranná starobylá chvála česká, následující pak zhoubá a žalost převeliká..."
...."Dále pak lid vojenský císařský poznavše že žádného již odporu v Čechách nemají, dali se sem i tam po vší české zemi v loupení, plundrování, braní, všechny kouty vyhledávajíce i nebohé lidí jímajíce, hlavy zatahováním i jinak je ohněm pro vyjevení a vyhledání peněz skrytých mučíce, trápili i usmrcovali atd atd.... tak že hroznno a žalostivo bylo o tom vyprávěti a slyšeti; a tak nic jiného nebylo, nežli: "ach, ouvé a běda, dej a berme! ani katolickým římského náboženství odpuštěno a prominuto nebylo; jen dej všeckno a věř sobě jak chceš; mnozí i s dětmi do lesů utíkajíce tam mřeli...." a dále piše Dačický z Hesova takto:
"Soldati vojenští jenž v království Českém pozustávali a sem i tam se projížděli a pokutovali na cesty i silnice se vydávaje lid loupili a obírali, skoho býti mohli, na žádného nedabajíce...."
A při roce 1622 v "Pamětech" dále zaznamenává:...."Lid vojenský císařský, jízda i pěchota, vždy rozkvartirovaní leželi, drancovali a šacovali, poněvadž u Kladská a v Hradeckém kraji některý tisíc lidu sedlanského zbrojně se shromaždilo k bránění sebe a odporováním škůdcův jich, a tak souženi a hubeni země české nepřestávalo.
Pod tím drahota ve všelikých věcech vznikla nesmírná, a o"
"rození pak Čechové, zvláště mladší vyleťálkové procházeli a projížděli se po Vlasku, Španělsku, Francouzsku, čertovsku... atd bez dobrých mravův cností, s domácími mezi sebou vádami a šarvátkami, jenž nic na pád a záhubu vlasti své nedabajíce, i mnozí mezi škůdce zemské se dávali, a jedni na druhé viny vyjevovali a k těžkostem přivozovali!" "Pod tím se země Česká cizozemci osazovala a propadení statkové prodávaly a rozdávaly, zastavovaly..." a dokládá: "...židé protivníci Kristu Pánu, Synu Božímu, nepřátelé všeho křesťanstva, ve svých nepravostech pokoj jměli, křesťanským rozbrojům a nevolem, různicím se posmívajíce; žádný jim nic neříkal; ještě fedrováni byly pro užitek světský.../Paměti Mikuláše Dačického z Heslova, rukopis v zemském Museu kr.č..

Z doby války třicetileté 1631 - 1675.

A k dovršení bídy lidu českého splenili v roce 1631 zdejší kraj Sasové a opěv r roce 1639. vpadli do Čech Švédové pod velením Banneru a s nimi i sbor českých exulantů, a pobýli zde až do jara roku 1640.-

Toho času kostely a příbytky zustaveny beztrestné libovůli a sprostému barbarství zdivočilého vojska. Obyvatelstvo sotva nahé životy zachránilo ~~životy~~ útěkem z domovů svých do hustých zdejších lesů Bohdanečských.

Z kostelů učiněny stáje pro vojenské koně atd... Oltáře a sochy svatých z kostelů vyházeny a sloužily za otop v ležení vojenském. Obrazy zničeny ani i hřbitovy zneuctěny.

Teprve příchod nového vojska císařského z jara roku 1640 donutil Švedy k ústupu, avšak--vojsko císařské vypudivše Švédy - počínalo

siž rovněž tak bezohledně a násilně proti ubohému českému lidu... Tak čteme ve Švendově: "Třetí měděný obraz Hradce Králové" na str. 38: ... "Cýsařští v Hradci nemnoho lépe než nepřítel hospodařili, o čemž svědectví takto zaznamenáno: a když císařští město vzali, w té bráně co nagíti mohli, wšecko pobrali a wypaglovali..." a dále na str. 40 praví: "Po vypuzení Šweddův z Hradecka brzy na to nousálil se tam P. Superior aezydence Adam Kravařský a gak sám pojmenoval: "... Takowa spustlost nalezena gest že nebylo žádného místa k ostávání".... "Sotva se vypraviti může jeho spustnost všude viděti bylo, zadnější domy docela zboření, přední vyvrácení, střechy, střechy, stropy, trámy a jiné spálené, kaple, oltáře, stolic a stropy=spuštěna a neřádu plná. peleší více než modlitebnici podobná, cokoliv zakopáno a sem tam složeno, od nepřátel vybráno..." Po takovém zloupení města Hradce brzy na to zase obyvatelové i okolnosti novou daní obtěžováni byli; nebo Vilím Odkolek z Aujezda hejtman krajský z rozkazu arciknížete Leopolda rozkázal a vydal ordinaci: aby nejvyššího pána Jiřího hraběte Šlika z Posauu nařízených nad jedním regimentem lidu pěšího a soldatesku jeho v kraji tomto ložírovaného vychovati hleděli.... " z té příčiny žádal, že z každého poddaného svého, podle společného osvědčení v roce 1637 vykonaného po 1 čtvrtci žita, pšenice neb ječmene, též po 1 čtvrtci a na vychování po 10. krejcařích měsíčně sem do Hradce panu Samuelovi z Sudlice odvedete, sice kdyby za měsíc března již běžící neodvedl, tedy po neděli květné JM nejvyšší pán skrze soldatesku svou exequirovat bude..."

Dáno v městě Hradci dne 23. března 1640.

Dne 20. června 1640 císař Ferdinand III. jmenoval hejtmanem kraje Hradeckého Rudolfa Dobřenského z Dobřenic. - "Ten nový hejtman krajský brzo na to celému kraji ohlásil kterak vykázaný od JMCísaře z tohoto kraje regimant p. Brucka na 5 kumpanii reythartstva a štáb, hotovými penězi se neprodleně kontentýrovati má, by se jim tedy nejspěšněji 13626 zlatých 40 kr odvedlo; má se to v 8. dnech do Hradce odvésti, sice ti páni oficiři, nechtice fléle čekati, jich sami s militární exekucí dobývati budou.".... "Aniž také za Insolenci odpovídati budo.".... Dáno na Častolovicích dne 30. července 1640.

Na to následoval opět vpád Švédů i do zdejší krajiny a sice dne 25. října 1645. a podruhé v roce 1648 tálí zase Švédové zdejší krajem ničeho nešetříce ani jmění ani životův. Drancovali a páličili kudy šli.....

Mezi exulanty českými táhnoucími se Švědy nacházeli se též hrabě z Hodic a zdejší krajan pan Jiřík Mateřovský z Mateřova, kteří chránili zadní voj Švédský..... / Jiří Máteřovský z Mateřova po dobytí Prahy od Švédů dal sejmouti hlavy popravených z brány mostecké na Starém Městě Pražském a pohřbiti slavně v kostele sv. Salvátora/. Následek těchto hrůz válečných byl že v roce 1650 na celém panství Pardubickém bylo ve všech osadách lidu tolíké 7212 osob. / Památky arch. a místop. 1885/.

Roku 1657 zemřel císař Ferdinand III. a po něm následoval syn Leopold I., který pospíšil ihned do Prahy, kde mimo jiných, dal rozkaz, aby silnice v celé zemi byly opraveny a přilehlé lesy pro větší bezpečnost na dostřel z pistole vymýceny... což jest pro tehdejší poměry výmluvný doklad o poměrech v zemi.

Za Leopolda I. činili zase francouzové v Čechách veliké škody vy-palováním českých měst.

Mimo toho v roce 1690 vypukla v Čechách vnitřní vzpoura lidu sel-ského, kteří byl od svých vrchností velice utiskováni. Vzbouření bylo potlačeno násilně vojskem - ale brzy potom vydán byl robotní řád, podle něhož poddaný lid povinen byl jen v několika usta-novených dnech konati svým pánum práce robotní.

Císař Ferdinand III po válce třicetileté vydal rozkaz, aby se po-bořily všechny hrady v Čechách. Účel jest zjevný. Nedůvěrováno Če-chům stále a tudíž zamýšleno zničiti všecka pevná místa, jenž by v případě povstání opětovného proti císaři, poskytovati mohla bez-pečné obrany a útulku. Z toho vysvitá jaký strach a jaké špatné svědomí měla Vídeňská vláda. Za císaře Leopolda I. týž rozkaz obno-ven a tak opět zbořeno bylo mnoho pevných hradů českých, kteréž šťastně byly přečkaly rozkaz první. /Balbín v MiceII. Dec I. kn. 3 str 117 pozastavuje se nad tím počnání Vídňě proti Čechům a zřejmě praví, že opatření to nepřinášelo prospěchu atd.

V roce 1732 vypuklo v léte opět násilné vzbouření lidu selského na Opočensku, odkudž utiskovaný lid utíkal za hranice, zejména do Lužice a Pruska..

Snad ani doba Bělohorská nepřiblížila na národ náš tak velké ne-bezpečí, jako tato emigrace lidu českého do Pruska.

"Náš dobrovolný odchod z vlasti je největší hřich jaký na svém národě spáchali." je větší hřich než Bílá Hora a všecky její ná-sledky". /Jaroslav Vrchlický/.

Od roku 1688 do roku 1790

a

1816 + 1834 + 1848.

Roku 1740 úmrtím císaře Karla VI. vymřel na královském českém trůně panovnický rod Habsburský.

Dědičkou jedinou byla jeho dcera Marie Terezie ojež dědictví, jak známo, král Pruský, podniknul válku.

A tak jako snášela zdejší krajina kruté svízele ve válce třiceti-leté, tak zase pochodovaly sedmileté války žárem svým zdejší obce neuštřila. Král Pruský Bedřich, loupežně vpadel do zemí koruny Čes-ké proti Marii Terezii, která by napotom korunovaná byla na králov-ství České v roce 1743.-

Dle očitého svědka, faráře Raiffra a jeho poznámek v pamětní knize farní v sousedních Dašicích, přezimoval v r. 1757 rakouský pluk v Dašicích po bitvě u Lysé, z něhož ale tou dobou 200 vojínů zde morem zahynulo a v Dašicích bylo pohřbeno.

V městě i okolí rádil mor; oba duchovní zde zemřeli a i služby Bo-ží přestaly. Když Prusáci ustavičně od obléhání Olomouce, vraceli se zpět z Moravy přes Litomyšl, Vys. Mýto, Holice a Králové Hradec, cestou vše páliči a zloupili, takže ubohé obyvatelstvo zdejší kraji-jiny uprchlo a v lesích se skryvalo.

Jakým "přítelem Čechů" a "ochrancem víry" byl pruský král Bedřich, neprávem zvaný "Velký"-stujž zde zpráva o jeho bombardování hlavního města naší Prahy: "Koncem května r. 1757 rozestavili Prusáci při obléhání Prahy pět dobývacích batterií kolem města; na nádvo-ří kolem Smíchova, před Strahovskou branou, zvláště zhoubně působi-la batterie na Hradčanech, dále na vrchu Žižkově a na Karlově.

Dne 29. května 1757 krátce před půl noci zahájena prudká palba z děl na města Pražská. Ne tak městských hradeb chtěl dobývat, ale zničit všechny umělecké stavitelské památky hlavního města našeho. Tak první dělová koule roztríštila pilíř v okně chrámu sv. Vítka na Hradčanech hradě Pražském nad kazatelnou, a od této první rány až do posledního dne 19. června odpoledne k páté hodině, den po vítězství Daunově nad Bedřichem Pruským u Kolína /návrší nad Novou Vsí u Velimi/ bylo do měst Pražských vrženo celkem 23063 pum a 58376 dělových koulí a sice čtyřia dvacet liberních. a 548 velkých ohnivých koulí; a když po skončeném obléhání Pražané pospíchali z chrámu sv. Jindřicha na hrad Pražský, ku velechrámu sv. Vítka nalezli vnitřek obrácený v sutiny; vždyť dne 5. června byla střecha chrámu sv. Vítka na 216 místech proražena. Všechny gotické ozdoby na severní straně byly zničeny atd. A nebýt kanovníka Kaisera s několika jeho pomocníky, kteří dnem i nocí na stráži byli, a každý oheň hned v zárodku utlumili, byla by naše nejpřednější svatyně, hrob svatých patronů země České a hrobka slavných králů Českých úplně vyhořela a v sutiny obrácena. -

Roku 1758 dne 11. července přitáhl Pruský král s vojskem svým k Holicům, avšak tu jej už očekával u vsi Wostřetín rakouský generál Laudon a přinutil Prušáky toho dne k ustoupení. A hned následujícího dne udeřil na pruské vojsko generál Laudon u vsi Komárova a snad by byl zvítězil, kdyby pruský král, znamenaje příchod rakouského generála Buqoy, svým posilu neposlal.

Prušáci rozložili se po dlouhém pahorku Ředickém, a přinutili Laudona k ústupu tak že musel do ledů u Borohrádku utéci.

Potom spálena byla celá obec Wostřetín i s kostelem, jakož i v obci Rovni kostel byl od Prušáku vydrancován.

V Dašicích potýkalo se na náměstí 500 pruských husarů s rakouskými po pět hodin; dům farní a obydlí měšťanů byly vyloupeny a rakuští husaři jsou od pruských z města vytlačeni. Mezi tím přišlo vojsko rakouské od Poličky a dne 15. července 1758 rozbito starostany své u obce Koštěnic. Na to za dva dny ubírali se rakuští k Pardubicům a ku Králové Hradci, a majíce přesilu, přinutili Prušáky k rychlému vyklizení těchto měst.

Avšak i když Prušáci ve Slezsku přezimovali, byl ten čas pro obyvatele zdejšího kraje krušným. Daně byly nebývalé velé, zavedena daň z hlavy. Drahota stoupala a k tomu se dostavila i neúrada a co zbylo, muselo se odváděti do vojenských zásobáren.

V r. 1767 velká povoděň zaplavila a zpustošila celý zdejší polabský kraj.

Po toliku i útapách hmotných i duševních počalo se v lidu českém šířiti hnuti dosti nebezpečné. Proto královna Marie Terezie dne 29. července 1780 jmenovala Jana Leop. Haye probošta, biskupem v Hradci Králové, aby pohnutý lid svou vlivnosti a povolným jednáním upokojil, a utišil jak náboženské tak i sociální nejpovážlivější rozvířené pómery v severovýchodních Čechách.

Královna Marie Terezie zemřela dne 19. listopadu 1780 a vládu nastoupil císař Josef II. /největší nepřítel národa krá. Českého/.

Krvavě v krutě potlačeného selského povstání r. 1775 bylo skončeno jednak krutou řeží na rybničních hrázích u Chlumce n. Cidla, jednak popravami kolem Prahy a jednak různými potupnými tresty v domech jednotlivých vůdců povstalého lidu.

Dne 4. května 1781 byly dvorským dekretem zapovězeny všechny ve-

černí pobožnosti v kostelích, v domech a na ulicích všelijaká osvětlení. Dne 16. května vydán byl dále rozkaz, aby se při slavnostech Božího Těla korouhvě a praporce z kostelů nevynášely.

Dne 15. července 1781 moci a nařízením císařským zrušena byla dosavadní tuhá poddanost tělesná a poddaným povoleno dle libosti řemeslům se učit, manželstva si voliti, statky svobodně kupovati, zastavovati a vyměňovati. Vedle toho povolena byla svoboda tisku.

V roce 1786 připravoval se ve Vídni politický obrat. Pohnutky k tomu nebyly vnitřní, ale přišly od jinud. V sousedním Prusku po dlouhá léta vladařili za sebou dva panovníci, kteří nedabajíce libosti nebo nelibosti svých sousedů a bez ohledu na právo a spravedlnost hleděli svou državu zvelebiti a rozmnожiti.

Vydatný a laciný prostředek k tomu spatřovali a shledávali v tom, že ochotně otevřeli své země všechném nespokojencům ze sousedství zejména ze zemí českých, radostně je vítajíce jako kolonisty nezalidněných a nevlídných krajin Braniborských a východopruských a potom vidouce v to výhody pro sebe, začali je sem dokonce agenty svými lákat. Lid odtud začal se do Pruska v povážlivém počtu stěhovati, a když mu bylo bráno prchal tam tam hojně a své přátelé za sebou volal. Pruský král Bedřich Vilém I. vydával dokonce každoročně veřejné patenty, vyzývající poddané soustátí Habsburského k houfnému stěhování se do Pruska. Jakmile pruská vláda se dověděla, že v některé zemi panuje nespokojenost, ihned do takových krajin poslala zvláštní pozvání k vystěhování se do Pruska. Videňská vláda byla původně tomu dekonce povděčna, když nespokojenci odtud odcházeli. Avšak brzy, když vystěhovalectví rok od roku vzrůstalo a vesnice následkem toho pustily, na místě aby příčiny odchodu vystěhovalců odstranila a aby v sousedním státě proti přijímání prchajících diplomaticky zakročila, postavila se proti této dobrovolné emigraci zavedením násiné transemigrace. Kdo projevil nespokojenost a byl v podezření že uteče za hranice, byl násilným způsobem za trest přestěhován do Uher nebo do Sedmihradska. Když pak pruský král Bedřich II. v těchto akcích pokračoval a země své na újmu zemí českých hlavně, vystěhovaleci zalidňoval a je podporoval, stala se otázka ta přímo palčivou i nebezpečnou tránu. Řešení jejího začal se proto ujmíti císař Josef II. když docela správně vystihl vážnost hrozivých poměrů postupem doby. Neboť bylo vídeňskému dvoru známo že s vojsky krále Pruského přicházel do Čech, jako nepřátele domu habsburského tisíce Čechů, kteří byli již dříve ze své vlasti prchali a to bylo císaři Josefovi také úplně jasno, že selská bpuře v Čechách r 1775 nastrojena byla hlavně z návodu Pruského.

Důvody, proč císař Josef II. při svém nastoupení na trůn dosavadní způsoby a zařízení vládní měnil a novými nahrazoval, spočívaly z nezbytné státní nutnosti po opravách. Lidu se dosavad platné řady nelíbily, lid jich nechtěl dále snášeti, a když byl hlavně od souseda, výborně vojensky ozbrojeného Pruska v odpornu tom posilován, tu ovšem nezbylo než zavést řadu úступků, jimž pohnutý a nespokojený lid byl utíšen.

Císař Josef II. cítil že se mnohá opatření přežila, že se poměry také změnily a že nastává doba, v níž to, co bylo možno po hrozném ponížení, ochuzeni o odliďhění zemí českých v 17. věku, přes práh 18. století udržeti se více již nedá. Proto byl ochotný poslouchati rady, jichž předmětem byly návrhy na nové upravení náboženských poměrů

v soustátě habsburském.

Císař Josef II. byl první panovník, který se za krále českého korunoval nedal. Jest známo, že královský hrad Pražský proměniti chtěl ve vojenská kasárna, což vyvolalo všeobecný odpor, tak že od úmyslu toho upustiti musel.

Po zhoubách válečných a převratech různých a nařízeních Vídeňské vlády, objevil se dále za císaře Josefa II., v době nejhļubšího úpadku našeho národa, zhoubce ještě hroznější zrušením náhlým a násilným českých klášterů, z nichž každý byl bohatým majitelem uměleckých památek po staletí shromažďených a pečlivě dosud chovaných a proto zavřením a prodejem kostelů ztratili jsme více než dosud tušíme. Byl to dobře promyšlený úmysl na konečné dobytí a ubytí všeho, co připomínalo na slavnější minulost českého národa a českého království.

Ranou touto zasaženo jest umění české bolestněji něžli všemi přecházejími válkami. Po staletí shromažďované umělecké poklady byly napoto v držbách jako bezcenná veteš, za neuvěřitelný malý peníz rozprodány, do ciziny zavlečeny a tak naše král. České navždy oloupeno, ochuzeno o skvosty neocenitelné a nenahraditelné.

Vlastenecký kněz Sychra řekl:... jest bohužel pravdou že Žižka poboril kláštery, - ale bylo tāždoba válečná a surová..., avšak proto přeci neprodával monstrance a kalichy kostelům násilně uzmutě-židům -" jako císař František I. po státním bankrotu 1812...

Po krátkém panování Leopolda II. nastoupil císař František I., který prohlásil se zacísaře Rakouského.

A opět válka Francouzská ožebračila naši vlast, tak že došlo jak známo i ku státnímu úpadku, následkem kterého statisíce lidu bylo v pravém slova smyslu ožebračeno a k své rodinné jmění připraveno.... V roce 1810 napsal Dobrovský, patriarcha našeho národního obrození v dopise svému slova: "Věc našeho národa, nepomůže-li Bůh, jest úplně zoufalá..."

Nařízením císaře Františka I. ze dne 23. srpna 1816 uvolující ústupky jazyku českému ve školách i úřadech stojí na prahu nové doby-boj vlastenců českých nebyl nadarmo.

V sousední obci Bohdanči narodil se dne 12. listopadu 1806 Jaroslav Langer, nápotomní vynikající básník šeský a na ten čas přední vlastenecký buditel zdejšího kraje.

Konečně přiblížil se historicky památný rok 1848, plný nadějí a zmátků.... Z doby té nejdůležitější pro nás jest kabinetní list krále šeského Ferdinanda V. ze dne 8. dubna 1848. zaručující ve všech oborech státní správy úplnou samostatnost obou jazyků v krá. Českém a později i v markrabství Moravském.

Dne 2. prosince 1848 všechny naděje národa našeho bohužel zničil. Zločin Františka Josefa byl odčiněn dne 28. října 1918.

